



Kapitel 1

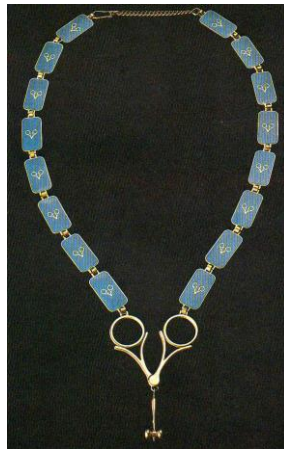
Sveriges leg Optikers Riksförbund SOR

Sammanställt av Per Söderberg, leg optiker

Först publicerad på hemsidan 2011

SOR:s historia

Special-Optikernas Riksförbund – Sveriges leg Optikers Riksförbund



SOR:s ordförandekedja

Optiker Magnus Buve publicerade 1979 artikelserie om optikeryrket i Sverige med utgångspunkt i SOR:s utveckling fram till 1970.

Per Söderberg har redigerat Magnus Buves material och byggt på med händelser från 1971 och fram till SOR:s upplösning 1997

BAKGRUND

1900-talets första årtionden

Någon utbildning utöver den hantverksmässiga hade optikerna i Sverige inte de första årtiondena av 1900-talet. Det fanns ej heller någon svensk facklitteratur om glasögonoptik.

För att skaffa sig skolmässig utbildning var man hänvisad framför allt till de två tyska högskolorna för optik, Deutsche Schule für Optik und Phototechnik i Berlin och den statliga fackhögskolan för optiker i Jena, där man efter två års studier med avslutningsexamen erhöll ett diplom och för den skull kallade sig "diplomoptiker". Man ordnade även kortkurser för optiker med många år i yrket så kallade "Alte Herrenkurser" (kurser utan examination) och även dessa optiker kallade sig diplomoptiker. Man kan misstänka, att en del deltagare i dessa kortkurser var mera intresserade av att skaffa sig ett diplom än av att förbättra sina kunskaper.

Även många från våra nordiska länder studerade vid någon av dessa utbildningar. Under hela 1900-talet skulle det visa sig att utbildningsfrågorna i kombination med optikernas ställning var det helt dominerade intresse- och verksamhetsområdet.

"Vetenskaplig undersökning"

Flera av diplomoptikerna annonserade efter hemkomsten om "kostnadsfri vetenskaplig ögonundersökning", vilket avsevärt försämrade förhållandet mellan ögonläkarna och optikerna över huvud taget.

De flesta ögonläkare ogillade optikernas arbete med synundersökning för glasögonföreskrift, som de betecknade som kvacksalveri. Detta skulle enligt deras uppfattning vara förbehållet endast för ögonläkare. Diplomoptikernas reklam med "vetenskaplig ögonundersökning" förbättrade naturligtvis inte situationen. Att ögonläkarna reagerade mot optikernas verksamhet berodde mycket på, att dessa – och det var inte endast diplomoptikerna – skaffade refraktometrar och oftalmometrar och inrättade ordentliga undersökningsrum skilda från affärens kommersiella del.

Flertalet såväl specialoptiker som urmakaroptiker reagerade emellertid mot de diplomoptiker, som braskade med reklam om ögonundersökning och jag kan nämna en "resolution" som bevis härpå. Den infördes även i den nyligen organiserade Svenska Optikerföreningens tidskrift och lydde som följer:

"Årsmötet riktar en maning till Sveriges Urmakareförbunds glasögonförsäljande medlemmar att i sin reklam avhålla sig från sådana uttryck, som utmanar läkarkåren eller kunna anses illojala mot bofasta lojala konkurrenter. Förbundets medlemmar må i största möjliga utsträckning söka samarbeta med läkarkåren, detta dock utan att fränsäga sig sin gamla rätt att själva utprova glasögon och att därvid använda de metoder och hjälpmedel, som erfarenheten

och sakkunskapen på området visat vara tillförlitliga. Årsmötet tillbakavisar de tendenser till monopolisering av glasögonhandeln och de krav på ensamrätt att utprova glasögon, som av vissa ögonläkare försökts, då en sådan utveckling icke har bärande saklig motivering och skulle onödigt fördyra och försvåra tillgången av det oundgängliga hjälpmedel, som glasögonen utgör för stora delar av allmänheten. Förbundets medlemmar förbehålla sig full rätt att genom värdig och vederhäftig reklam meddela allmänheten, att utprovning av glasögon företages. Förbundets medlemmar uppfordras att till läkare för undersökning hänvisa barn och dessutom varje kund, som företer sjukliga symptom eller hos vilken vid proven till-fredsställande synskärpa ej erhålles.”

Bättre relationer

Vid 20-talets början träffades förnuftiga personer från båda lägren och diskuterade möjligheterna av att förbättra relationerna. Stockholmsoptikern Oscar Bergman, tog redan 1923 kontakt med kollegerna Ahlström, Björk, Preisler och Rose och tack vare denna kontakt kunde de 1928 tillsammans med åtskilliga optiker landet runt bilda vår första riktiga optikerförening, som fick namnet Svenska Optikerföreningen SOF.

Optikerna i Stockholm arbetade då under olika affärsmetoder: de som ögonläkarna rekommenderade kallades för ”vita” och de som reklamerade med ”vetenskaplig glasögonutprovning”, kallades för ”svarta”. De som både utprovade och expedierade recept kallades för ”zebror”.

Svenska Optikerföreningen ville förbättra relationerna till ögonläkarna och man ville få till stånd en utbildning utöver den, som de unga kunde få i de optiska firmorna. Oscar Bergman blev föreningens ordförande och kvarstod som sådan till 1933. Otto Ahlström blev sekreterare och Karl Björk kassör.

Det fanns vid denna tid förhållandevis få specialoptiker, varför föreningens medlemmar till stor del utgjordes av urmakaroptiker. Därmed var en olycklig kategoriklyvning inom föreningen given och specialoptikerna var ju uppdelade i vita, svarta och zebror. Spänningen mellan ögonläkarna och de svarta optikerna accentuerades allt mera och ledde till att läkarna i november 1932 öppnade en process och beskyllde optiker Storm i Stockholm för illojal konkurrens. Det blev mycket tidningsskriveri härom och trots att rådhusrätten i april 1933 frikände Storm, skadade säkerligen denna otrevliga kontrovers allmänhetens förtroende för optikerna.

Lojalt samarbete

Den svenska Optikerföreningen blev medlem i den Internationella Optikerligan (IOL). Denna intog en ganska frän hållning gentemot oftalmologerna, vilket naturligtvis inte förbättrade Optikerförbundets förhållande till ögonläkarna i Sverige. Man fann det för den skull lämpligt att avstå från medlemskapet i IOL och följde sedan dennas verksamhet med observatörer vid de årliga kongresserna.

Den Svenska Optikerföreningen förlorade successivt sin betydelse men existerade ändå till 1947 som en hantverksförening för urmakaroptikerna.

Medan processen oftalmologerna – Storm pågick, vidtalade dåvarande docenten Sven Larsson optikerna om ett lojalt samarbete med ögonläkarna och på grund härav bildades av stockholmsoptikerna en lokalförening, Stockholms Förenade Specialoptiker, SFS i april 1933 med Albert Lundqvist som ordförande.

Vi har redan nämnt SOF:s ambitioner och utan tvivel betydde denna vår första optikerförening mycket för utvecklingen. 1934 startade Stig Andersson-Stefanson tidskriften *Optik*, *Nordisk tidskrift för optiker*, med Gert Preisler och Otto Ahlström som redaktionella medarbetare. Så småningom fick tidskriften även utländska auktoriteter som medarbetare: professor Pistor, Jena och doktor Mindt, Berlin. Tidskriften antogs som SOF:s officiella organ. Den fick dock endast två års livslängd, arbetet blev allt för påkostande för redaktionen och intresset bland landets optiker var inte stort nog. Förutom sitt arbete med tidskriften slutförde Stig Stefanson ett stort och värdefullt arbete i och med att han skrev en korre-spondenskurs i optik. Den distribuerades av Hermods korrespondensinstitut i Malmö och har utgjort grundutbildningen i teori för hundratala blivande optiker. Med kompletteringar av Robert Sandor och Magnus Buve samt senare nybearbetning av den senare fungerade denna korrespondenskurs ända till 1975 även som lärobok vid optikerskolorna.

Bildandet av Stockholms Förenade Specialoptiker i april 1933 har redan nämnts och samma år tillkom en sammanslutning av stadens ögonläkare, Stockholms Ögonläkareförening. Representanter för de båda föreningarna sammanträffade första gången på Serafimerlasarettet redan innan föreningarna bildats, nämligen den 8 januari 1933. Man har betecknat detta datum som "det svenska optikersystemets" födelsedatum. Närvarande var förutom optikerna Bergman, Björk, Lundqvist, Sjögren och Tholander ögonläkarna professor Nordenson och docenterna Larsson och Ploman. Det viktigaste beslutet vid detta sammanträde var bildandet av en "prövningsnämnd" även kallad "nämnden för gemensamma ärendens behandling". I denna nämnd blev docent Sven Larsson ordförande och optiker Halvar Sjögren sekreterare. Nämnden trädde omedelbart i funktion som verksamt samarbetsorgan och utarbetade de bestämmelser, som skulle komma att utgöra grunden för samarbetet mellan optikerna och ögonläkarna.

1935 – 1970

RIKSFÖRBUNDET STARTAR 1935

1935 samlades ett antal optiker från olika delar av landet och man beslöt att bilda **Special-Optikernas Riksförbund, SOR**. Stockholmsoptikern Albert Lundqvist valdes till förbundets förste ordförande. Även ögonläkarna bildade en riksorganisation, Svenska Oftalmologförbundet, SOF.

[Se bilaga A](#)

Man kan kanske säga, att Special-Optikernas Riksförbund SOR bildades tack vare oenigheten inom Svenska Optiker Föreningen och det spända förhållandet mellan vissa optiker och ögonläkarna. Att ett nytt riksförbund oavsett dessa omständigheter förr eller senare skulle ha kommit till stånd är helt naturligt. Dess tillblivelse endast påskyndades av sagda förhållanden.

Dessa båda förbund SOR och SOF var en naturlig utveckling av föreningarna i Stockholm. Man önskade naturligtvis en utvidgning av dessa till att bli riksomfattande, dels emedan' analoga förhållanden som i huvudstaden skulle kunna finnas eller uppstå ute i landet och dels för att en större medlemsnumerär i olika avseenden skulle stärka föreningarna.

"Prövningsnämnden" blev nu "samarbetsnämnden mellan SOF och SOR", vanligen kallad endast "Samarbetsnämnden" eller SAN. Dess uppgift blev att behandla gemensamma ärenden antingen slutgiltigt eller som en beredning för förbunden samt att övervaka ingångna överenskommelsers efterlevnad.

Överenskommelsen mellan Stockholms Förenade Specialoptiker och Stockholms Ögonläkareförening innebar, att dennas medlemmar lämnade en förteckning över de "vita" optikerna till de patienter, som skulle köpa glasögon. Optikerna fick betala detta på så sätt, att de måste helt avstå från att använda objektiva metoder vid refraktionsbestämningen. Detta krävdes även av de optiker, som ville tillhöra Special-Optikernas Riksförbund. Det var åtskilliga instrument, som blev till salu eller som ställdes undan, men onekligen fanns flera optiker, som trots att de tillhörde SOR fortsatte med objektiv refraktionering med risk att bli uteslutna.

Fler och fler ”vita”

I stort sett hade emellertid optikerna förlorat mot ögonläkarna och fler och fler fann det lämpligt att bli medlemmar i det ”vita” SOR. Albert Lundqvist gjorde sig stor möda med agiteringen för SOR och detta bidrog till att förbundet snabbt växte. Ögonläkarna höll benhårt på förbudet mot objektiv refraktionsbestämning och de gick faktiskt ännu längre. Optikerna började allt mera använda s k refraktorer d v s mekaniserade provglasuppsättningar monterade på imponerande stativ vid den subjektiva refraktionsbestämningen. Ögonläkarna ansåg, att även detta instrument kunde inge allmänheten den felaktiga uppfattningen, att en medicinsk synundersökning utfördes. Detta ledde till en speciell sammankomst med deltagarna från SOR och Oftalmologförbundet om ”Greens refractor”, den första ”moderna” foroptern. Diskussionen ledde dock inte till någon förändring. En del optiker struntade dock i oftalmologförbundets förbud och fortsatte att använda sina instrument. Ögonläkarna på vissa orter var toleranta och opponerade sig inte.

Allt fler medlemmar

Som jag redan sagt ökade antalet SOR-medlemmar trots instrumentförbudet och det kan vara intressant. med några siffror: 1939 42 st, 1940 75 st, 1944 100 st, 1947 123 st, 1949 144 st, 1957 177 st och 1959 205 st. SOR:s tillkomst och verksamhet inverkade utan tvivel gott även på de optiker, som ej anslöt sig till förbundet. Deras annonsering blev mera hovsam och över huvud taget rättade de sin reklam efter vad som gällde för SOR-medlemmarna.

Åren gick och 1938 övertog optiker Gert Preisler ordförande-klubban. Även han blev en effektiv företrädare för förbundet. Det var en besvärlig tid, kriget rasade, beredskapstjänst försvårade många optikers verksamhet och brist på varor drabbade även den optiska branschen. Det var en lycka för optikerna, att SOR förmådde staten att dela med sig av det militära beredskapslagret av glasögonglas och på så sätt klarades situationen hjälpligt. Halvar Sjögren gjorde ett stort arbete med expedieringen av optikernas glasbeställningar och tack vare framför allt honom fick förbundet ekonomisk möjlighet att skaffa ett semesterhem. På exekutiv auktion inköpte optikerna Sjögren och Oscar Lange för SOR:s räkning fastigheten Brunnefjäll 1:35 i Myckleby socken på Orust. Den fastigheten blev SOR:s semesterhem i Slussen.

År 1945 efterträddes Gert Preisler av optiker Stig Hennig som ordförande i Special-Optikernas Riksförbund.

Nordisk samordning

På förslag från Danmark kallade SOR detta år till ett skandinaviskt möte i Göteborg för att försöka få till stånd ett mera ingående samarbete. Detta möte blev initiativet till bildandet av det Nordiska Optikerrådet, som officiellt bildades den 10 juni 1947. Representer i detta för Sverige blev Stig Hennig och Halvar Sjögren. Sedan 1945 utgav Special-Optikernas Landsforening i Danmark ett medlemsblad. Detta medlemsblad blev 1947 gemensamt för hela Norden med namnet Nordisk Tidskrift för Specialoptiker (senare Nordisk Tidskrift for Optikere) och redaktör för Sverige blev Stig Hennig.

Genom att studera Nordisk Tidskrift kan man i stora drag följa branschens vidare utveckling åtminstone vad det gäller SOR.

Utbildning

Fram till 1944 fortsatte förbundets lärlingsnämnd med sina korttidskurser, som förde lärlingarna fram till gesällprovet, givetvis jämte den utbildning de erhöll hos mästaren. Denna lärlingsnämnd med sin särskilda skolnämnd ombildades 1947 till SOR:s utbildningsnämnd. Vid kurserna fungerade framför allt stockholmsoptikern Eric Rose och docenten Tore Kornerup som lärare.

Ett allt mera märkbart behov var en svensk utbildning utöver gesällstadiet. I samråd med Svenska Oftalmologförbundet fastställde Special-Optikernas Riksförbund vissa minimikrav på Optikernas yrkeskunnighet jämte krav på förutsättningar för ett gott arbete och etiska principer som grund för verksamheten. Detta ledde till att den s.k. högre optikerkursen startades och godkänd examen fordrades för att optikern skulle godkännas av SOF.

Man hade inom SOR länge ansett, att kursverksamheten måste knytas till en fast organiserad optikerskola och 1952 diskuterades på allvar möjligheten att i förbundets egen regi åstadkomma en sådan med fast anställda lärare. Det var framför allt optikerna Pettersson (GePe) och Sjögren, som ivrade för realiserandet och tack vare medlemmarnas och leverantörernas gemensamma ekonomiska uppföring kunde Special-Optikernas Riksförbunds optikerskola i Blackeberg invigas den 22 februari 1953 och Gunnar Pettersson blev skolans rektor och allt i allo. Undervisningsplaner för olika kurstyper utarbetades och godkändes av Kungl Överstyrelsen för Yrkesutbildning (KÖY) och Kungl Maj:t beviljade skolan statsbidrag.

Skolstyrelsen med optiker Henry Sandh som ordförande hade naturligtvis i synnerhet de första åren efter skolans tillkomst viktiga uppgifter. Skol-

lokalerna i Blackeberg var ingalunda idealiska och förbundet sökte för den skull efter andra och bättre lokaler. Det visade sig vara nästan omöjligt att finna acceptabla sådana till en rimlig kostnad, men 1959 fann man vad man sökte och skolan flyttade till Hässelby strand med postadressen Persikogatan 62-64, Vällingby.

År 1953 överlämnade Halvar Sjögren klubba och ämbete till optiker Klas Östlund från Falun, som sedan åtskilliga år varit en verksam ledamot i SOR:s styrelse. Mycket skulle kunna sägas om hans entusiastiska arbeten för förbundet. Bl.a. var han tidigt inne på tanken, att vi skulle kunna få till stånd en akademisk högre optikerutbildning. Samma år som han blev SOR:s ordförande kom *"Lagen om motverkande av konkurrensbegränsning inom näringslivet"*, som förbjöd prissättning genom överenskommelse inom branscherna. Eftersom optikerna i allmänhet arbetade med fastställda gemensamma utförsäljningspriser och kalkyler, åstadkom denna lag en del oro även inom den optiska branschen. Glasleverantörernas bruttoprislistor enligt praxis utarbetade i samråd med SOR blev nu "cirkapris"-bruttolistor. Intensifierad priskontroll bidrog att öka oron. Även representanter för optik-branschens detaljistled kallades till förhandlingar med priskontrollnämnden och Östlund lade ner ett stort arbete på att jämte sina kolleger kunna ha framgång i "drabbningarna" eller i varje fall förlora så lite som möjligt i dessa. Vi blev tvingade att gå med på en "frivillig" överenskommelse innebärande att kalkyleringen av glasögonbågar skulle innebära en kraftig pris-reduktion på dessa. Vi ansåg oss göra det bästa under rådande förhållanden, eftersom vi därigenom räddade glaskalkylen, vilket naturligtvis var mycket värdefullt.

I januari 1958 började skolundervisning i optik även i urmakarnas fackskola i Borensberg och den första kullen optikergesäller utexaminerades där 1958. År 1959 ändrade Sveriges Urmakare-förbund sitt namn Sveriges Urmakare- och Optikerförbund SUOF.

Kontaktlinsen kommer

1955 började SOR att distribuera hårda kornealkontaktlinser från egen kontaktlinscentral och därigenom kunde outsiderfirmors geschäft med kontaktlinser i viss mån motverkas. Långsamt men säkert ökade nu intresset för kontaktlinser hos allmänheten och åtskilliga optiker började syssla med tillpassning trots att någon utbildning på detta område ej stod till buds i vårt land. Kontaktlinsarbetet förutsatte objektiv metod för synundersökningen med oftalmometer och kornealmikroskop och även indroppning i ögat av

fluorescerande vätska. Man skulle därför förmoda en kraftig negativ reaktion från ögonläkarnas sida, men så blev inte fallet. Endast en fordran från Oftalmologförbundets sida, att blivande kontaktlinsbärare skulle besöka ögonläkare innan optikern gjorde tillpassningen.

25-årsjubileum

Den 13 maj 1960 firade SOR sitt 25-årsjubileum vid årsmötet i Stockholm med högtidssammankomst och bankett på Grand Hotel med ett stort antal gäster. Förbundsordföranden Klas Östlund ledde det hela med hjälp av ”värdarna” optikerna Gunnar Pettersson, Nils Bergvind och Åke Bergman.

Vid SOR:s årsmöte 1962 i Göteborg beslöt man att göra en indelning av förbundet i distrikt av lämpligare omfång än de existerande sektionerna. Vidare beslöts, att tjänstegrupplivförsäkring för anställda optiker i fortsättningen skulle stå till buds. Kollektivförsäkringen skulle ge fördelaktiga ekonomiska villkor.

Nya organisationsformer

I mars 1963 bildades föreningen Sveriges Legitimerade Glasögonoptiker i Stockholm med anledning av den kommande optikerlegitimationen. SOR:s vice ordförande Svante Burman blev ordförande. Föreningen skulle vara interimistisk i avvaktan på resultatet av överläggningar mellan SOR och Sveriges Urmakare och Optikerförbund, SUOF om en eventuell omorganisation av SOR.

SOR:s mening var från början helt klar: En riksorganisation av optiker skulle bestå av enbart legitimerade optiker och inte som urmakarförbundet hävdade, att även optiker med enligt SOR:s mening otillräcklig utbildning skulle inlemmas i ett sådant förbund. De till SUOF hörande medlemmarna som även hade optisk verksamhet betecknade sig som ”stjärnoptiker” och de av dessa, som hade möjlighet därtill skaffade sig naturligtvis legitimation. Men inte alla stjärnoptiker hade möjlighet därtill och det var denna kategori, som urmakarförbundet ansåg skulle tillhöra det blivande optikernas riksförbund, vilket alltså kategoriskt avvisades av SOR.

SOR ombildas

Som en konsekvens av optikerlegitimationens införande 1964 ombildades nu SOR från Special-Optikernas Riksförbund SOR till Sveriges legitimerade Optikers Riksförbund SOR.

Klas Östlund avgick som ordförande, en post som han innehade sedan 1953! Svante Burman, Umeå, valdes till det ”nya SOR:s” ordförande.



Klas Östlund SOR:s ordförande 1953 – 1965

Det nya SOR blev ett rent yrkesförbund öppet för alla legitimerade optiker och praktiskt taget samtliga leg optiker anslöt sig till det ”nya” SOR. För företagsfrågor bildades en särskild sektion inom SOR med en egen styrelse. Verksamheten växte i omfattning och 1966 bildade SOR ett servicebolag Optotek Service AB. Namnet OPTOTEK hade tidigare föreslagits som en benämning på en optikerbutik med anspelning på begreppet APOTEK. Det nya bolaget fick uppgiften att ekonomisk administrera SOR:s verksamhet.

Till Optotek anslöts de enskilda detaljoptiska företagen som abonnenter, förutsättningen för detta var att verksamheten leddes av en leg optiker medlem av SOR. Under Optotek kom senare Institutet för Optometri IFO och tidningen Aktuell Optik och Optometri AOO att administreras. De allra flesta optikerföretagen var enskilda enheter som var helägda av den enskilde optikern, därför var behovet av företagsservice stort. Den enda företags-sammanslutning som på den tiden fanns på marknaden var Synsam men även dessa företag var knutna till Optotek. Inom Optotek behandlades pris- och kalkylfrågor man hade myndighetskontakter osv.

Dessa beslut fattades under stor enighet, men det skulle visa sig att enigheten så småningom övergick i stora motsättningar, mer om det längre fram.

Lyckad PR-start

1967 bildades Produktionsgruppen för Syninformation som ett PR organ för de legitimerade optikerna och de tjänster som dessa kunde erbjuda. Optikerkolans rektor leg optiker Robert Sandor utsågs till VD för Syninformation och den första kampanjen blev ”Se bättre i trafiken”, som väckte stor uppmärksamhet i samhället.

Produktionsgruppen för Syninformation AB i dagligt tal kallat SYNINFORMATION drevs som ett fristående aktiebolag. Det ägdes till lika delar av SOR och leverantörerna genom *Leverantörsföreningen Syninformation*. Syninformations uppgift var dels att skapa och upprätthålla goda relationer mellan optikeryrkets olika företrädare och allmänheten samt företrädare för olika samhällsorgan, dels att producera och sprida objektiv information i samhället om synen och seendet samt om optikeryrket och dess företrädare. Robert Sandor lämnade Syninformation 1984. Till ny VD utsågs leg optiker Bengt Palm. Bolaget lades ned 1996.

Regelkritik

Åtskilliga år efter legitimationens införande diskuterades och kritiserades alltjämt reglerna för denna. Framför allt krävde SOR att legitimationskursen skulle ge bättre kunskaper. En skrivelse till Socialstyrelsen undertecknad av förbundsstyrelsens ordförande Svante Burman den 29 augusti 1972 exemplifierar detta.

Skivelsen avslutas med:

”Den högre utbildningen, som skall leda fram till legitimation har sedan länge ansetts otillräcklig. Förbundet noterade därför tacksamt socialstyrelsens besked av den 16 augusti 1971 om en förlängning av kursen till att omfatta tolv veckor samt att kunskapsprov åter skulle införas för tillträde till kursen”. Trots det uppenbart angelägna i att Socialstyrelsens beslut omgående genomföres, har ännu ingenting hänt”.

Anmärkas bör, att SOR önskade en ettårig legitimationskurs och betraktade kursen 2 x 6 veckor enbart som ett övergångsstadium.

Kalkyleringsfrågor och cirkaprisställning orsakade förnyande diskussioner mellan SOR, leverantörerna och Rationellt näringsliv, som för SOR:s räkning utfört beräkningar.

1968 fick leg optiker Evert Jarde ansvaret för SOR:s optikerskola som dess nye rektor efter leg optiker Robert Sandor.

I mars 1970 beslöt SOR:s styrelse att ingå till Stockholms skoldirektion med ansökan om att huvudmannskapet för optikerskolan i Vällingby skulle övertagas av Stockholm Stad från och med den 1 juli 1971 vilket också skedde. Skolan flyttade senare till Nya Elementars Gymnasium i Bromma.

Gullstrandsmedaljen

Vid Riksmötet i Malmö 1972 lämnade Svante Burman ordförandeposten till vice ordföranden Ingvar Dominique, Växjö. De hade samarbetat på bästa sätt sedan SOR omorganiserades 1965. Vid detta möte hyllades Gunnar Pettersson, Uppsala med SOR:s förtjänstmedalj, Gullstrandsmedaljen, som utdelades för första gången. Nästa år blev det Magnus Buves tur att hedras med denna förnämliga utmärkelse och sedan kom turen till Bengt Burman. Man kan väl säga, att dessa tre var lika förtjänta och att styrelsen fann det lämpligast att låta den äldste komma först i åtanke. Bestämmelserna för medaljens utdelande innebar, att endast en medalj årligen utdelades.

Se kapitlet 3 - Gullstrandsmedaljen.

Man diskuterade hur pass omfattande en synundersökning skulle vara då man debiterade ett arvode för dessa. SOR rekommenderade för den skull ett 12-punktsprogram för synundersökning och refraktionsbestämning för att inför myndigheter och allmänhet kunna påvisa vilka minimumkrav den legitimerade optikern uppfyller i detta avseende. I samband därmed påpekades återigen lämpligheten av att debitera ett separat synundersökningsarvode samt att införa tidsbeställning.

1971 – 1997

Institutet för Optometri

För SOR:s del betydde kommunaliseringen av optikerskolan 1971 att man nu stod utan egna utbildningslokaler där efterutbildningskurser kunde administreras och genomföras. Man beslöt därför att starta en egen fort- och vidareutbildningsorganisation, Institutet för Optometri, IFO. SOR:s styrelse utsåg i november 1971 en Kursnämnd.

I mars 1973 presenterades den nya kurslokalen på Hornsgatan 124 i Stockholm där inredningen nu påbörjats. I kurslokalerna planerades en föreläsningssal, fem undersökningsstationer och ett kontaktlinsrum som skulle inredas i samarbete med Kontaktlinsföreningen. Under hösten 1973 lyckas Kursnämnden att få leverantörsledet intresserat av att ekonomiskt stödja den blivande kurslokalen med verksamhetsbidrag och att låna ut instrumentutrustningar. 1974 stod lokalerna färdiga. Kursnämnden hade utarbetat en helt ny kurs, *Kombinationskursen i Optometri* som omfattade totalt sex undervisningsveckor med mellanliggande hemstudier.



Bengt Burman med den prestigefyllda utmärkelsen från American Academy of Optometry som han fick 1988. Motiveringen löd: "som genom sina framstående och betydande insatser bidragit till

förbättrade kliniska metoder för seendet och optometrisk vård till gagn för den synhjälpbehövande allmänheten”.

1975 kom förslag om att inrätta en tjänst som föreståndare vid IFO, hittills hade man endast haft en sekreterartjänst på deltid med leg optiker Bengt Burman som rektor ”på distans”.

Vid SOR:s Riksmöte hösten 1975 avgick leg optiker Magnus Jeraeus som ordförande för Kursnämnden och till ny arbetande ordförande utsågs leg optiker Per Söderberg. 1978 avgick Bengt som rektor och Per utsågs till hans efterträdare med heltidstjänst vid IFO, en post som han innehade fram till IFO:s nedläggning 1996.

Se kapitel 6 - IFO

Vid SOR:s Riksmöte 1975 valdes Åke Bergman till förbundets ordförande med Kurt Östlund som vice ordförande.



Åke Bergman

Sorgedag

Den 15 januari 1977 blev en sorgedag i SOR:s historia. Då omkom leg optiker Bertil Nordquist i en flygkatastrof i Stockholm när han var på väg till en examination vid IFO. Han tillhörde förbundsstyrelsen och han spelade en framträdande roll för fortutbildningen av optikerkåren. För att hedra hans minne skapades en minnesfond vilken årligen skulle utdela stipendier.

Bertil Nordquist tilldelades postumt Gullstrandsmedaljen vid SOR:s Riksmöte samma år.

Se kapitel 3 - Gullstrandsmedaljen



Bertil Nordquist

Marknadsinriktning

Under Åke Bergmans ordförandeskap började fastare planer ta form för en mera marknadsinriktad propagandaverksamhet med syfte att marknadsföra den leg optikers tjänster gentemot allmänheten och speciella målgrupper.

För ändamålet bildades SYNVÅRDKOMMITTÉN – SVK i samarbete med leverantörsföreningen SOLF. Man enades om att presentera den legitimerade optikerns tjänster i termer av SYNVÅRD.

Styrelsen för SVK bestod av företrädare för SOR och Leverantörsföreningen. Per Söderberg utsågs till SVK:s förste ordförande och reste tillsammans med Robert Sandor ut på en landsomfattande informationskampanj där man träffade företrädare för praktiskt taget alla landets optikföretag. Efter denna informationsrunda startade SVK-verksamheten.

Verksamheten finansierades av en 1 % -avgift som leverantörsföretaget debiterade ut till det enskilda optikerföretaget på gjorda inköp. Senare bidrog SOLF-företagen genom att leverera in lika stor summa av egna medel. Marknadsföringen skedde genom annonser i dagspressen och genom skyltmaterial för optikernas butiker.

Detta blev upptakten till ett femårigt framgångsrikt relationsarbete som innebar ökat anseende och utökade arbetsuppgifter för de legitimerade optikerna.

Här är några tankegångar som framfördes av SVK:s konsult Tore Malmros:

”När man inte har något mer kvar att konkurrera med än priset, då är man mera sårbar än annars. Det behövs bara att en stor butik i nästa kvarter sänker sitt pris med 10% och man är helt utan chans. Kvalitet och kunnande måste väljas för den seriösa optikern inför 1980-talets marknadsföring. Kvalitet och kunnande innebär rätt proportion mellan pris och service. Optikern skall i stället för att välja ”prispressarvägen” sälja sitt kunnande, sin utbildning och yrkesetik med seriösa och välplanerade marknadsåtgärder”.

[Se bilaga 1](#)

Per Söderberg lämnade 1979 ordförandeposten till leg optiker Sören Mattisson, sedan länge ledamot av SOR:s styrelse.



Sören Mattisson

Så småningom ändrade marknadsföringen karaktär och man började även marknadsföra optikernas produkter vilket ledde till protester från Synsam-gruppen. Konflikten eskalerade och kom att behandlas inom SOR under 1980.

Första högskoleutredningen.

I och med den nya optikerföreskriften från Socialstyrelsen 1977 aktualiserades frågan om legitimationsutbildningen skulle föras över till hög-skolan. SOR hade vid flera uppvaktningar framfört sådana önskemål till berörda myndigheter. Universitets- och Högskoleämbetet UHÄ tillsatte därför en arbetsgrupp som skulle utreda frågan. [Se bilaga 2](#)

Resultatet av denna utredning var för SOR:s del en besvikelse och föranledde förbundets representanter inom utredningen leg optikerna Kurt Östlund och Per Söderberg att reservera sig. [Se bilaga 3](#)

Som en konsekvens av detta inledde SOR ett arbete med att den politiska vägen få till stånd en förbättrad utbildning. Flera riksdagsledamöter kontaktades vilket resulterade i riksdagsmotioner 1979/80. Ytterligare ett resultat av UHÄ-utredningen blev att SOR ändrade strategi från att kräva legitimationskurs på högskolan med bibehållen gymnasial grundutbildning till att kräva att hela optikerutbildningen skulle överföras till högskolan. Den politiska vägen, inklusive kravet på samlad högskoleutbildning, visade sig långt senare vara den bästa. Se utbildnings-avsnittet 1989-1995.



Delar av SOR:s styrelse 1979 i arbete. Fr vä: Torsten Adolfsson, förbundsdirektör Otto Wång, SOR:s ordförande Åke Bergman, v ordförande Kurt Östlund, Kay Weywadt och Per Söderberg.

Riksmötet 1979

Vid Riksmötet tilldelades Robert Sandor Gullstrandsmedaljen.

Gullstrandsmedaljen till Robert von Sandor

Nämndens för Gullstrandsmedaljen förslår till 1979 års medaljör:

Nämnden föreslår enhälligt Förbundsstyrelsen att tilldela Gullstrandsmedaljen nr 5 till Robert von Sandor.

Motivering (om nu en sådan är erforderlig):

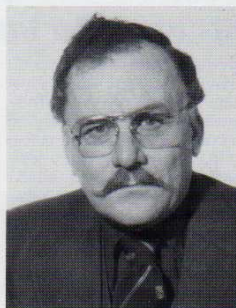
Robert har under mer än 25 år arbetat i förbundets tjänst i olika befattningar.

Som lärare och rektor har han medverkat aktivt till uppbyggnaden av utbildningen inom yrket.

Han har varit lärare vid alla leg. kurser som genomförs i Stockholm.

Genom omfattande forskning inom seendet i trafikmiljön har han verksamt bidragit till ökade kunskaper om synens betydelse för trafiksäkerheten.

Genom studier i psykologi har han inhämtat omfattande kunskaper som han



sedan omsatt i sin undervisningsverksamhet, och som bl a även resulterat i ett undervisningskompendium, som brukas i vår undervisning vid IFO.

Som föreläsare och propagandist för modern synvård och optikernas verksamhet inom denna har han gjort banbrytande insatser.

Som rådgivare och beslutsfattare på olika nivåer har hans omfattande kunskaper och arbete haft en mycket stor betydelse för hela vårt samhälle.

Stockholm, Malmö och Skellefteå i augusti 1979

**Åke Bergman
Magnus Buve
Bengt Burman**

Egentligen behöver ingenting tilläggas denna nämndens motivering – alla SOR-medlemmar känner ju väl till Sandors verksamhet. Jag skall emellertid tillfoga ytterligare något som presentation av den flitige och ambitiösa Robert Sandor (han brukar själv slopa "von"), som jag under hela hans verksamhetstid inom SOR ständigt har samarbetat med. Bl a samverkade vi, när den första kompletteringen av

Hermodskursen gjordes.

Hans studier har varit omfattande: optik, teknisk fysik, matematik, maskinteknik, statistik, reklam, försäljningspsykologi, pedagogik m m. Hans utlandskontakter framför allt med USA är gedigna bl a tack vare medlemskap i American Institute of Physics, Optical Society of America och American Academy of Opticianry.

Man kan väl säga, att hans arbete på skilda områden har karaktären av hobbyverksamhet, eftersom allt vad han sysslar med helt och fullt tar hans intresse i anspråk, men han har också ett speciellt ganska exklusivt hobbyintresse, nämligen japansk kultur och framför allt då de speciellt japanska idrotterna.

Magnus Buve.

AOO 9-1979

1980

Kontaktlinnsreglering

SOR hade tagit initiativet till ett få en ändring av optikerföreskriften. Främst ville man införa en behörighet som innebar att endast leg optiker med speciell kompetens skulle få anpassa kontaktlinser. Detta resulterade i att Socialstyrelsen och Konsumentverket i en gemensam skrivelse till Socialdepartementet föreslog en sådan förändring.

[Se bilaga 4- Soc dep KL-behörighet.](#)

UHÄ-utredningen

UHÄ:s utredning om optikerutbildningen på högskolan hade varit ute på remiss. Samtliga instanser var för att utbildningen skulle förläggas till högskolan. Däremot var de flesta för att utbildningen måste vara längre än förslaget 20 poäng (veckor) och gav därmed SOR rätt i sin reservation.

[Se bilaga 5](#)

Resultatet blev att UHÄ drog tillbaka sitt förslag bl.a. med motiveringen att grundutbildningen till optiker på gymnasieskola inte var högskoleförberedande.

SOR 45 År

1980 var ett märkesår för SOR. Förbundet ”firade” 45 år med en stort anordnad kongress i Stockholm med över 400 deltagare. Ett rekord i SOR:s historia. Deltagarantalet var så stort att mötet i all hast fick flyttas från Wenner-Gren Center till intilliggande Sveaplans Gymnasium. Ett stort vetenskapligt program med många internationella föreläsare genomfördes. Hedersgäst var den nyvalde presidenten i det internationella optikerförbundet IOOL, professor David Pickwell, University of Bradford, England.

Vid detta tillfälle tilldelades leg optiker Kurt Östlund SOR främsta utmärkelse Gullstrandsmedaljen. Motiveringen var bl.a. Kurts värdefulla lärarinsatser i samband med optikernas vidareutbildning och kontaktlinsutbildning samt hans författarskap, senast dokumenterad genom boken Kontaktologi.

Se även Gullstrandsföreläsningen i kapitel 3 - Gullstrandsmedaljen.



Kurt Östlund med den välförtjänade Gullstrandsmedaljen efter utdelningen på högtidssammanträdet. (Foto: Györbiro)

Kurt Östlund, nybliven Gullstrandsmedaljör.

På SOR:s årsmöte diskuterades förbundsstyrelsens förslag om att inom ramen för SOR starta ett servicebolag med namnet Optikertjänst AB. Tanken var att alla SOR:s företagsmedlemmar skulle anslutas obligatorisk. Optikertjänst skulle erbjuda sina medlemmar varor, främst glasögonbågar. Från Synsams medlemmar kom kraftiga protester då man uppfattade detta förslag som en direkt konfrontation. Vid en sluten votering bifölls dock styrelsens förslag. Beslutet omfattade även att den tidigare beslutade SVK avgiften om 1% på leverantörsfakturorna skulle vara obligatorisk. I den långa och delvis hårda debatten vid Årsmötet framförde Ingvar Dominique, Växjö följande:

” Jag är kritisk mot de förslag som förbundsstyrelsen förelagt årsmötet. Förutom en kritisk inställning till de föreslagna höga arvoden till förtroendemännen har jag starka invändningar mot bildandet av OPTIKERTJÄNST AB under SOR:s med-verkan och inom SOR:s ram. Jag menar att detta innebär ett frö till splittring av förbundet, eftersom inte alla medlemmar kan anslutas till OPTIKERTJÄNST AB”.

Vid årsmötet avgick Åke Bergman som förbudsordförande och Torsten Adolfsson nyvaldes.



Torsten Adolfsson nyvald SOR ordförande

Ingvar Dominique konstaterar senare efter mötet följande:

”Årsmötet följde emellertid förbundsstyrelsens förslag och fattade därmed ett beslut, som klart strider mot förbundets stadgar. Förbundet kan inte ha till ändamål att starta kommersiella bolag eller att syssla med kommersiell verksamhet inom detaljhandeln. Det skall de enskilda företagen själva sköta.....”



Ingvar Dominique

Branschen började nu få känningar av ett kärvare ekonomiskt klimat och verkningarna av en viss överetablering visade sig bl.a. genom ökade konkurrensaktiviteter mellan företagen. SOR:s styrelse hade fullt upp att göra

med enbart sådana frågor som hade med företagen att göra och yrkesdelen av förbundsarbetet kom i skymundan.

Röster började nu höras för att ombilda förbundet så att yrkes- och branschdelarna skulle få separata styrelser. Diskussionen vågor gick höga när det gällde att hitta lämpliga lösningar. Det började nu bli uppenbart att SOR:s struktur var i behov av förändringar.

1981

Arvodet för optikerns tjänster togs upp till debatt i en ledare i AOO signerad leg optiker Per Söderberg. Tjänsten måste debiteras separat, skild från varans pris.

” Vi måste själva inse att vår enda framtid som självständigt yrke finns om vi med högsta möjliga utbildning kan marknadsföra oss som experter inom synvården. Som ett led i denna marknadsföring ingår att erbjuda ”bågar och glas” till en lägre kostnad samtidigt som ett professionellt arvode debiteras för att av ”varan” göra ett fungerande hjälpmedel”.

De färdiga läsglasögonen började komma ut på marknaden och diskussioner startar om hur optikerkåren skall ställa sig. Från SOR:s sida hävdas med bestämdhet att en synundersökning måste genomföras innan försäljning av färdiga glasögon kan göras. Med andra ord, man måste veta korrektionsbehovet först!

Under året kom så Socialstyrelsen med en ny optikerföreskrift där även den särskilda kontaktlinsbehörigheten skrevs in. Den ersatte föreskriften från 1976. I den nya föreskriften fanns även övergångsbestämmelser för kontaktlinsverksamheten.

SOR:s Riksmöte 1981 hölls i Åre. Stämningen var tämligen hätsk då förbundsstyrelsen under Torsten Adolfssons ledning fick mycket kritik för sin hantering av Optikertjänst AB. En majoritet inom förbundsstyrelsen lade fram förslag om ökade avgifter som mötte häftig kritik, liksom det faktum att Optikertjänst AB var en del av SOR.

Under debatten bemötte vice ordföranden Björn Schiller kritiken och konstaterade att Optikertjänst:

”har tillkommit för att förbättra situationen för förbundets medlemmar i den konjunkturnedgång som vi upplevt under de senaste åren”.

Mötet biföll dock en motion om att Optikertjänst snarast skulle skiljas från förbundet.

Vid Riksmötet 1981 startade en process som så småningom ledde till en ny organisationsform för SOR.

[Se bilaga 6](#)

1982

Året började med en information om att landets körskolor fått tillstånd att utföra syntest av körkortselever med hjälp av en vanlig syntavla och med en speciell apparat som kunde mäta synfältet i horisontalled. Samtidigt meddelades att landets leg optiker inte kunde få denna rätt. Socialstyrelsen gick emot sitt eget remissvar och hoppade över de legitimerade optikerna genom att ge körskolorna en exklusiv rätt. SOR protesterade kraftigt mot detta beslut. Man fick senare ta tillbaka sitt beslut och optikerna fick sin rätt att utföra syntest för körkortsansökan.

Under året började färdiga glasögon bli allt vanligare och fanns på ett flertal försäljningsställen. Debatten var högljudd, många optiker såg med förvåning och oro på företeelsen medan andra ansåg att det var en helt ofarlig sak.

Organisationsfrågan

Under året hettade det till i frågan hur SOR skulle vara organiserat. Bakgrunden var att Synsamgruppen inte kunde ställa sig bakom SOR:s beslut om obligatorisk marknadsföring och obligatoriska branschavgifter. Man ansåg att sådana avgifter inte kunde ha med medlemskapet i en yrkesorganisation att göra. Frågan hade sedan årsmötet i Åre 1981 blivit alltmer kontroversiell och hade även splittrat förbundsstyrelsen. Man beslöt därför att inkalla till extra årsmöte i april 1982. Till mötet som hölls i Stockholm kom närmare 300 medlemmar. Debatten blev livlig där argumenten utmynnade i två skilda linjer. Den ena att SOR mycket väl kan ha företagsfrågor inom sitt verksamhetsområde och marknadsföra såväl varor som tjänster och en linje som hävdade att SOR skall vara ett renodlat yrkesförbund. Mötet beslöt efter en lång debatt att tillsätta en kommitté av nio personer med representanter dels tre valda vid det extra mötet dels tre valda av förbundsstyrelsen samt tre från Synsam med leg optiker Karl Simson som neutral ordförande. Resultatet skulle

presenteras vid det ordinarie årsmötet hösten 1982. En månad efter det extra årsmötet beslöt förbundsstyrelsen att i alla fall med omedelbar verkan utesluta 61 medlemmar som samtliga tillhörde Synsamgruppen. Mot detta beslut reserverade sig två medlemmar av förbundsstyrelsen (Rune Spandel och Per Söderberg). Reservanterna fick senare stöd av förbundets revisorer.

Ordinarie Riksmöte 1982

Den på extramötet utsedda kommittén föreslog inför det ordinarie årsmötet, oktober 1982, en ändring av SOR's stadgar så att *"det klart framgår att det ej finns något hinder för en enskild legitimerad optiker att vara medlem oberoende av om av honom eller henne ägt eller förvaltat företag är anslutet till förbundets serviceorganisation eller ej"*. Mot detta reserverade sig förbundsstyrelsens representanter i kommittén (Björn Schiller, Manne Ellman och Axel Hartman). Förbundsstyrelsens sex ledamöter som biföll denna reservation meddelade att de skulle avsäga sig återval respektive ställa sina platser till förfogande om utredningens förslag gick igenom. Inom förbundsstyrelsen hade åter Rune Spandel och Per Söderberg reserverat sig. Debatten på mötet blev lång, ca två timmar, med många hårda ord. Plötsligt kom marknadskommitténs (SVK) ordförande Sören Mattisson med ett förslag som i grunden var lika utredningens majoritetsförslag. Styrelse-representanterna tog då tillbaka sina motförslag och förklarade sig stödja Mattissons förslag, som därmed röstades igenom. Beslutet innebar att förbundsstyrelsen fick i uppdrag: *"att utreda möjligheten för landets legitimerade optiker att, oavsett deras ställning i sin yrkesverksamhet, kunna vara medlemmar i vårt förbund, SOR"*.

Förbundsstyrelsen fick en delvis ny uppsättning ledamöter vid detta årsmöte. Ordföranden Torsten Adolfson hade av sagt sig omvald. Valberedningen hade vidtalat leg optiker Stig Stefanson, Ludvika som med acklamation valdes till ny ordförande. Stefanson var den verkliga veteranen som startade sin yrkesbana på 1920-talet och fick sin optikerutbildning i Berlin. Stefanson var den ende optiker som varit ledamot av Sveriges Riksdag, han invaldes i Riksdagens första kammare 1960. Med honom fick SOR en mycket skicklig och kompetent ordförande, som skulle det visa sig, ha förmåga att överbrygga de motsättningar som fanns.



Stig Stefanson – Ludvika

1983

Under Stig Stefansons ledning arbetade förbundsstyrelsen mycket intensivt med uppdraget att komma med förslag till en ny organisationsform. Man sammankallade en distriktsordförandekonferens i april 1983 för att få synpunkter på ett utkast till förslag. I augusti/september var förslaget klart för att kunna skickas ut som ett underlag för beslut vid årsmötet i oktober samma år. Det fanns fortfarande ett motstånd från vissa medlemmar som ansåg att tidigare beslut från 1980-82 skulle gälla. Detta resulterade bl.a. i att valberedning inför 1983 år möte ignorerade den sittande ordföranden Stig Stefanson och i stället nominerade Björn Schiller som kandidat till ordförandeposten.



Björn Schiller – Örebro

Förslaget fick mycket skarpa reaktioner och i ett speciellt yttrande till SOR:s medlemmar utsänt av medlemmarna Bo Amlert, Arne Elfstöm, Magnus Jeraeus, Bengt Palm, Rune Spandel och Per Söderberg uppmanades förbundets medlemmar:

”....att omvälja Stig Stefanson till förbundsordförande så att han därigenom kan fortsätta sitt arbete och leda förbundet även under nästkommande mandatperiod”.

Vid årsmötet presenterade förbundsstyrelsen sitt förslag till organisationsmodell. Den gick i korthet ut på: att SOR skulle vara en yrkesorganisation för alla leg optiker och att SOR tar initiativet till bildandet av OPTIKERFÖRETAGEN-OF, *”en sammanslutning av detaljistföretag inom optikerbranschen där ansvarig optiker är medlem av SOR”*. Mötet beslutade enligt förslaget. Nu kom man till frågan om obligatorisk eller frivillig anslutning av företagen till OF. Vid slutet voterades fastställdes, med röstsiffrorna 218 för och 63 emot, förbundsstyrelsens förslag till frivillig anslutning. Mötet beslutade även på styrelsens förslag att SOR och OF gemensamt skulle äga Optotek Service AB med uppgift att bl.a. sköta kanslifunktionerna. Som en konsekvens av detta beslutades även om stadgeändringar vilka sedan skulle fastställas av ett extra årsmöte i början av 1984. Inför ordförandevallet lämnade Stig Stefanson salen och under vice ordföranden Per Söderbergs ledning fördes debatten om kommande ordförande. Flera talare framhöll nödvändigheten av ett omval av Stig Stefanson i enighet med den tidigare utskickade skrivelsen av sex medlemmar. Årsmötet omvalde med acklamation Stig Stefanson som hälsades med en varm och långvarig applåd.

Stig Stefanson avslutade mötet med att uttrycka sin glädje över det starka engagemang som deltagarna i Årsmötet gett uttryck för i debatten och vädjade till medlemmarna att nu sluta upp kring det majoritetsbeslut som fattats beträffande den framtida organisationen.

I och med dessa beslut blev Optikertjänst AB ett fristående bolag som kom att marknadsföra sina butiker under namnet SYNVÅRDSBUTIKERNA som sedan blev DIN OPTIKER. Längre fram inleddes ett samarbete med danska SYNOPTIK.

Nya lokaler.

Behovet av nya lokaler hade diskuterats under flera år då man såg stora fördelar med att ha all organisation samordnad. Samordningen kom till stånd 1983 då SOR:s hyreskontrakt för kanslilokalen på Kungsholmen löpte ut. Samtidigt skulle hyran för Syninformations lokaler vid Kungsgatan öka kraftigt. IFO:s lokaler på Hornsgatan var sedan länge trånga och otidsenliga. Per Söderberg fick styrelsens uppdrag att komma med förslag till gemensamma lokaler. Under våren 1983 beslutades att de tre enheterna inklusive Aktuell Optik och Optometri AOO skulle flytta in i det nybyggda Marievikshuset vid Liljeholmsbron. Lokalerna som omfattade drygt 700 m² var specialritade för optikernas olika funktioner.

IFO disponerade ungefär hälften av ytan med en större och en mindre föreläsningssal och 6 undersökningsrum, kontaktlinslabb, bibliotek mm. Till utrustningen av IFO:s lokalerna bidrog leverantörsledet. Instrumentföretagen ställde även instrumentutrustning till förfogande.

Genom flytten som skedde i månadsskiftet augusti/september 1984 fanns nu alla med SOR samverkande organ, Optotek Service AB, Sveriges Optikerföretags Riksorganisation, Institutet för Optometri IFO, Syninformation och redaktionen för Aktuell Optik och Optometri samlade på ett ställe.

[Se bilaga 7](#)

1984

Extra Riksmöte.

Som en konsekvens av besluten vid 1983 års ordinarie årsmöte hölls ett extra möte i februari 1984. 136 medlemmar närvarade.

Förbundsstyrelsen lade då fram detaljerade förslag baserade på det tidigare årsmötets principbeslut. I korthet innebar det att SOR fick nya reviderade stadgar som omedelbart trädde i kraft. Sammantaget betydde besluten att: *Sveriges leg Optikers Riksförbund ombildades till ett rent yrkesförbund som skulle ta till vara yrkesintressen, utbildning, den leg optikernas status, behörighetsfrågor mm. Företagsfrågor lyftes därmed ut från förbundet.*

Samtidigt togs beslut om att SOR skulle ta initiativ till att en branschorganisation bildades för att tillvarata de övergripande branschfrågorna inklusive marknadsföring. Grunden fanns i de ca 600 butiker som samverkade inom SVK-arbetet.

Det beslöts att behålla Optotek Service AB som ett gemensamt bolag för SOR och den nya branschorganisationen.

Själva namnfrågorna bordlades till det kommande ordinarie årsmötet. Ordföranden Stig Stefanson vädjade till årsmötesdeltagarna att *”medverka till att både yrket och branschen får auktoritativa och representativa organisationer”*.

Den nya branschorganisationen bildas vid ett möte i Stockholm i början av maj 1984.

Organisationen namn blev *SVERIGES OPTIKERFÖRETAGS RIKSORGANISATION, SOR-F*

Med anledning av organisationsförändringen beslutades att SVK-verksamheten skulle upphöra och att branschorganisationen senare skulle ta ställning till sin marknadsföring.

Den 28 maj 1984 hade SOR sitt första styrelsesammanträde som en ren yrkesorganisation. Sammanträdet hölls i Optikerskolans lokaler vid Nya Elementars Gymnasium i Bromma.

Medlemsantalet hade nu, tack vare omorganisationen till ett rent yrkesförbund ökat till 1225 medlemmar dvs. med ca 10%. Vid detta tillfälle diskuterades planeringen inför SOR:s femtioårsjubileum skulle firas i Stockholm i början av maj 1985 i samband med IOOL:s årliga kongress. Mer om detta längre fram.

Under våren hade leg optiker Robert Sandor sagt upp sig från sin VD tjänst vid Syninformation. Till ny VD utsågs leg optiker Bengt Palm.

Riksmötet 1984

Årets ordinarie möte hölls i oktober på Grand Hotel i Stockholm i närvaro av 179 medlemmar. Detta var det ”nya SOR:s” första årsmöte.

[Se bilaga 8- Stig Stefansons öppningstal.](#)

Det var ett lugnt möte som stod i skarp kontrast mot de motsättningar som framkommit under några års tid. Beträffande namnfrågan beslutades att förbundet även fortsättningsvis skall använda initialerna SOR. Branschorganisationen hade tidigare beslutat att för sin del använda initialerna SOR-F, där F står för företagande. Vid årsmötet avgick

Stig Stefanson som förbundsordförande och årsmötet valde med acklamation vice ordföranden Per Söderberg till ny ordförande.

"Stig Stefanson tackade för det fina och konstruktiva sam-arbetet inom förbundsstyrelsen och överlämnade ordförande-kedjan och klubban till sin nyvalde efterträdare Per Söderberg och lyckönskade förbundet till valet av en ordförande med stor skicklighet och erfarenhet samt ett mycket varmt intresse för yrket".

Per avtackade Stig: "för dennes stora insatser vid genomförandet av omstruktureringen av förbundet och för hans analytiska förmåga och demokratiska sinnelag".



Per Söderberg avtackar sin företrädare Stig Stefanson

Vid styrelsens konstituerande sammanträde valdes Bo Amlert till vice ordförande och till arbetsutskott Per Söderberg, Bo Amlert och Sten Lutteman.

Under hösten 1984 arbetades det intensivt med SOR:s nya identitet och målsättning.

Centrala formuleringar var bl.a.:

- SOR är en yrkes- och intresseorganisation för landets legitimerade optiker.
- Förbundet har till uppgift att verka för optikeryrkets utveckling samt att tillvarata medlemmarnas intressen särskilt genom
- att verka för en förstklassig utbildning för att därigenom främja god synvård
- att samarbeta med myndigheter och förbundet närstående organisationer
- att utge en periodisk tidskrift (Aktuell Optik och Optometri).

- SOR – DITT YRKESFÖRBUND ”It’s your organisation”.
- Verka för en god yrkesetik med Etiska Regler
- Verka för en förstklassig efterutbildning genom Institutet för Optometri IFO
- Bedriva en aktiv informationsverksamhet inför avgångsklasserna vid optikerskolorna.
- Genom en aktiv distriktsverksamhet få ”feedback” samt ge central information. Distrikten gemensamma med SOR-F.
- Centralt sälja optometrisk litteratur.

1985

Nya intagningsregler till gymnasieskolan

Sedan 1971 var optikerutbildningen en gymnasieutbildning med flertalet sökande som genomgått någon av gymnasieskolans allmänna linjer. Under 1984 hade Skolöverstyrelsen fastställt nya intagningsregler för gymnasieskolan vilket fått negativa konsekvenser för optikerutbildningen då man helt tog bort möjligheterna för elever att genomgå en grundläggande gymnasieutbildning före inträdet till optikerutbildningen. Eleverna kunde endast genomgå en gymnasieutbildning. Vid en uppvaktning hos Skolöverstyrelsen SÖ i januari 1985 påtalades dessa konsekvenser. SOR påtalade att optiker-eleverna faktiskt gick i gymnasiet i tre olika steg, grundläggande allmänt gymnasium, därefter den grundläggande optikerutbildning omfattande fyra terminer och sedan den avslutande legitimationskursen om en termin. Uppvaktningen mottogs väl av SÖ och resulterade i ett formellt uppdrag att utarbeta en ny läroplan för en högre tvåårig specialkurs.

Uppdraget gick till optikerna studierektor Bengt Qvist och Sten Lutteman. Läroplanen skulle presenteras före 31 mars samma år. På grundval av utredningen beslöt SÖ att överföra utbildningen till en sk. ”Högre special-kurs” med en ny kursplan. Detta innebar fler undervisningstimmar i optik-teknik samt nya ämnen som anatomi och fysiologi, sjukdomslära mm. Legitimationskursen blev utökad till totalt 20 veckor (en termin). De nya reglerna trädde i kraft höstterminen 1986.

Glasögoninsamlingen

I samarbete med SHIA, Swedish Handicapped International Association, anordnade SOR en insamling av begagnade glasögon som skulle utdelas i Tanzania. Ett omfattande kampanjmaterial hade tagits fram och distribuerats till samtliga svenska optikerföretag. Det insamlade materialet gicks sedan igenom, glasögonen klassificerades och gjordes i ordning för att sändas iväg.

Allt detta arbete skedde från svensk sida med hjälp av frivilliga krafter. Överlämnandet till den enskilde slutanvändaren skulle ha föregåtts av en synundersökning/synscreening utförd under medverkan av optikerskolan i Moshi Tanzania.

Insamlingen startade på World Optometry Day den 6 mars 1985. Detta arbete fortgick sedan under många år.

Internationell kongress i Stockholm maj 1985

Sedan många år hade SOR varit medlem av International Optometric and Optical Leauge IOOL. SOR inbjöd organisationen att hålla sin årliga kongress i Stockholm 1985 samtidigt som SOR skulle fira sitt 50-årsjubileum. Det preliminära programmet presenterades i mars 1984 vid IOOL:s kongress i London. IOOL:s kongress skulle gå parallellt med SOR:s jubileums-kongress 6 -12 maj 1985 med gemensam jubileumsbankett den 11 maj. Alla arrangemang under jubileumsveckan hölls på Grand Hotel i Stockholm.

Till ansvariga för jubileet och kringarrangemangen utsågs leg optikerna Per Söderberg och Bengt Palm med Kurt Östlund som ansvarig för det vetenskapliga programmet.

SOR 50 år

Under våren 1985 var programmet helt klart för både det stora internationella delegatmötet organiserat av IOOL och den svenska optometriska kongressen. Ett stort orosmoment för genomförandet kom då flygledarna genom en strejk lamslog Sveriges alla flygplatser endast ett par dagar innan delegater från hela världen skulle komma till Stockholm. I stället för att landa på Arlanda kom gästerna till Oslo, Köpenhamn eller Helsingfors. Många hade nog inte geografin helt klart för sig med de stora avstånden i km och timmar mellan våra huvudstäder! Även bagaget tog tid och kom i vissa fall fram flera dagar senare än sina ägare. Alla trodde naturligtvis att strejken skulle blåsas av under vecka i Stockholm men så blev det inte utan återresan blev lika strapatsrik. Tack vare en god vilja och en stark organisation kunde dock alla möten genomföras enligt de ursprungliga planerna.

[Se bilaga 9](#)

IOOL-mötet.

Mötets första dag inleddes med IOOL:s symposium "Facing Commercialism in Optometry" som var öppet för samtliga SOR:s medlemmar.

Ett annat uppskattat symposium hölls om möjligheten till att verka för ökad synvård i utvecklingsländerna. Symposiet genomfördes i samverkan mellan våra svenska samarbetspartners inom Synfrämjandet: Ögonläkarföreningen och Synskadades Riksförbund. Detta sågs som en milstolpe för IOOL som inte hade denna typ av kontakter.

För IOOL:s delegater och medföljande fanns ett digert program som började med en middag på Högloftet-Skanssen, det mest nordiska som Stockholm kunde erbjuda. I IFO:s nya lokaler anordnades en reception där gästerna informerades om det svenska utbildningssystemet och SOR:s satsningar på kompletterande efterutbildningar, kvällen avslutades med en gemensam middag i husets restaurant. Under en kväll bjöd Stockholms Stad på en reception i Stadshuset med buffé. För många var det en stor upplevelse att få vistas i det vackra Stadshuset och få uppleva de fina salar där Nobelfesten årligen anordnas. Transporten till Stadshuset gick med båt från Grand Hotel genom Hammarbyslussen – en mycket uppskattad programpunkt. En kväll besöktes Livrustkammaren med en middag på Kungl. Slottet, en stor upplevelse för många.

[Se bilaga 10](#)

Jubileumsfirandet



Jubileumsmedaljen

Själva jubileumsfirandet med högtidssammanträde och bankett i Grand Royal lördagen den 11 maj samlade något över 300 personer. SOR fick då en mängd gåvor och hyllningar från såväl svenska som internationella organisationer.



Jubileumsgåvor

Förbundet hedrade två personer med hedersledamotskap: Klas Östlund, Falun, för sitt mångåriga ordförandeskap för SOR 1953 – 1965 samt professor Jan Bergmanson, Houston USA, för sitt arbete som internationell rådgivare åt SOR. Stig Stefanson tilldelades Gullstrandsmedaljen, nummer åtta i ordningen. En nyinstiftad jubileumsmedalj tilldelades ett antal välförtjänta personer både

förbundsmedlemmar och lärare vid IFO. Slutligen utdelades ett antal hederstecken.

[Se bilaga 11](#)

Vetenskapliga kongressen

Programmet omfattade sex olika delar med totalt 27 enskilda föredrag under fyra dagar. Inbjudna var den svenska och nordiska optikerkåren samt Kontaktlinsföreningens medlemmar. Kongressen fick ett mycket positivt mottagande, ca 275 personer deltog.

[Se bilaga 12](#)

Årsmötet 1985

Det ordinarie årsmötet hölls i Örebro i oktober. Avsikten med att hålla årsmöten på olika platser i landet var att kunna engagera fler medlemmar från regionen att ansluta sig till mötet. Vid detta möte i Örebro visade det sig att så inte var fallet och man beslöt därför att i framtiden enbart kalla till möte i stockholmsområdet.

Etiska regler - Ansvarsnämnd

Vid årsmötet antogs nya etiska regler för förbundets medlemmar. Optikeryrkets ansvarsnämnd hade bildats under året i samarbete med SOR-F. Till ordförande utsågs juristen Ingemar Essén som hade mångårig erfarenhet från sin tid i Marknadsdomstolen.

[Se bilaga 13](#)

Vi mötet höll Stig Stefanson sin Gullstrandsföreläsning med anledning av medaljen som han fått vid 50-årsjubileet.

Se även Gullstrandsföreläsningen i kapitel 3 - Gullstrandsmedaljen.

Konsumentverket/KO

Under året utfärdade Konsumentverket nya riktlinjer för kontaktlinser och kontaktlinspreparat efter omfattande överläggningar med branschens företrädare inklusive Ögonläkarföreningen.

Konsumentverket fastställde även nya riktlinjer för marknadsföring av begreppet leg optiker.

[Se bilaga 14](#)

1985 – 1986

Färdigglasögon.

Under året diskuterades ingående problematiken med färdiga läsglasögon och de av Konsumentverket 1983 utfärdade riktlinjerna för marknadsföring och försäljning av dessa. Avsikten med riktlinjerna var att reglera försäljningen på bensinmackar, varuhus och postorderförsäljning. Man var orolig för den information som kommit fram med innebörd att Apoteksbolaget planerade en försöksverksamhet med försäljning av färdiga glasögon på apoteket vid Karolinska Sjukhuset i Solna.

Arbetsmedicin.

Samarbetet med utbildning för optiker inom ramen för Arbetarskydd-styrelsen, ASS hade under några år byggts ut. Det började med att SOR/IFO startade kurser i synergonomi omfattande en vecka och senare i den förlängda kursen Arbetsmedicin för leg. optiker totalt tre veckor. Under året formaliserades samarbetet och utbildningen togs med i Arbetarskydd-styrelsens utbildningskatalog. Nya föreskrifter från ASS beträffande arbete med bildskärm utkom med innebörd att personer som arbetar minst 1 tim/dag skall genomgå synscreening. ASS inledde under året ett formellt samarbete med IFO för att utbilda företagshälsovårdens personal i synscreening som vid behov skulle remiteras till leg optiker. Detta utbildningssamarbete varade ända in på 2000-talet.

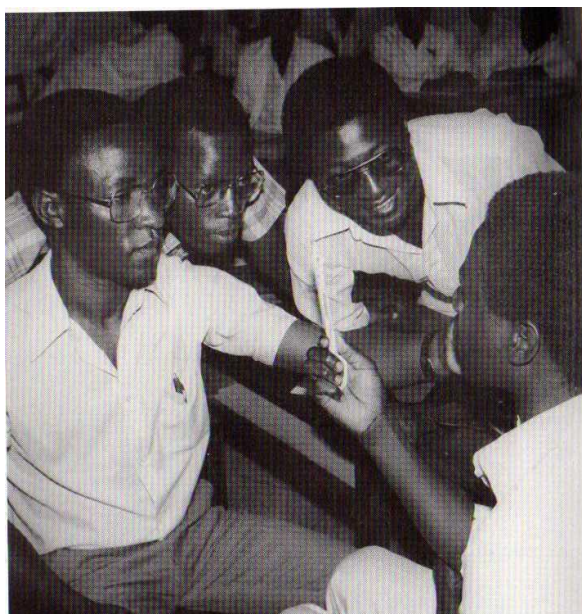
Se kapitel 6- Institutet för Optometri.

Optikerskolan i Tanzania.

Sverige hade genom SHIAs (Handikapporganisationernas Internationella Biståndsstiftelse) försorg i mitten av 1970-talet startat en optikerskola i Moshi, Tanzania. Bakgrunden var att man ville komma tillrätta med den stora analfabetismen i landet och såg det som helt väsentligt att ge befolkningen tillgång till adekvata synhjälpmedel. Till saken hör även att presbyopin, ålderssyntheten, debuterar redan vid 35-årsåldern i den afrikanska befolkningen, dvs ca 10 år tidigare än i västerlandet.

1985 överlämnades skolan till de tanzaniska hälsovårdsmyndigheterna. SHIA hade därigenom lämnat sitt ekonomiska åtagande.

På SHIA:s initiativ hade nu SOR åtagit sig ett 5-årigt fadderskap för skolan genom att svara för en del av materialbehovet samt att genom besök/-inspektion kontrollera verksamheten. Svenska staten kunde då genom SIDA skjuta till ekonomiska medel.



Studenter på optikerskolan övar cover-test

Internationellt.

Vid årets delegatmöte inom IOOL beslöts att bilda en Europeisk gruppering inom IOOL. En tremannakommitté hade utsetts med bl.a. SOR:s delegat Per Söderberg i ledningen.. Första mötet hölls i München och där bildades Pan European Group of IOOL, PEG Denna organisation växte sig snabbt stark och var föregångare till dagens European Council of Optometry and Optics, ECOO.

Syncentralerna.

Under hösten 1985 hade SOR/IFO anordnat en tvådagarskonferens Synhandikapp-Begåvningshandikapp med stadsrådet Bengt Lindqvist, själv synskadad, som invigningstalare.

Konferensen resulterade bl.a. i att SOR tillsatte en speciell sektion för optiker verksamma inom syncentralerna där man särskilt skulle undersöka utbildningsbehovet. Inom landet fanns 31 syncentraler med totalt 37 leg optiker verksamma.

Gullstrandsmedaljen.

Vid årsmötet 1986 i Södertälje tilldelades leg optiker Klas T Nilsson Gullstrandsmedaljen nr 9 för sina banbrytande insatser inom kontaktlinsområdet.

Se även Gullstrandsföreläsningen i kapitel 3 - Gullstrandsmedaljen.



Klas T Nilsson

1986 – 1987

NO-anmälan

En förbundsmedlem hade klagat över det sätt på vilket SOR/IFO marknadsfört de optiker som gått igenom Arbetsmedicinkursen anordnad av IFO och Arbetarskyddsstyrelsen. Vederbörande ansåg att han hade kompetens utan att ha deltagit i denna utbildning. NO konstaterade i sitt beslut att den leg optikern i fråga inte lidit skada i sin yrkesverksamhet. NO rekommenderade däremot SOR att i slutet av namnlistorna över utexaminerade rekommendera företagshälsovården att inte avbryta ett väl fungerande samarbete med de leg optiker som ännu inte erhållit utbildningsplats. NO avskrev därefter ärendet.

Syncentraloptikerna

Gruppen hade under året speciellt ägnat sig åt utbildningsfrågor och såg med tillfredsställelse fram emot IFO:s kommande vidareutbildning i bl.a. medicinska linser.

AOO

Förbundets tidning Aktuell Optik och Optometri, AOO hade under året fått en ny redaktör, Ingemar Jansson, journalist med mångårig erfarenhet av liknande tidningar i andra sektorer. Man hade även under året bytt tryckeri vilket totalt sänkt kostnaderna. Ett samarbete inleddes med Sveriges Kontaktlinseförening vilket innebar att Kontaktlinseaktuellt skulle ingå i AOO med tre nummer per år.

Optikerskolan Tanzania

Det nyligen inledda fadderskapet för optikerskolan hade utvärderats på ort och ställe av Per Söderberg. I rapporten skrevs bl.a.

”Optikerskolan i Tanzania kan inte utvecklas vidare utan vårt aktiva stöd. Jag är förvissad om att vi genom det femåriga bidraget som totalt ger 1 milj. kronor påtagligt kan främja utvecklingen. Landets prekära ekonomiska situation gör att vi även måste försöka hjälpa till vid anskaffandet av glas och bågar. Skolan är unik, det finns ingen annan optikerskola i tredje världen som börjat på liknande sätt.

Projektet belöper sig på 200 000 kr per år under en femårsperiod, varvid svenska staten står för 90% av kostnaderna. SOR räknar med att genom insamling i kåren kunna finansiera sin del av åtagandet”.

[Se bilaga 15](#)

Mer om detta längre fram.

Internationellt

Vid IOOL:s möte 1987 bildades formellt den europeiska gruppen PEG, som tidigare omtalats. Man diskuterade bl.a. ingående ett förslag till europeiskt optometristdiplom. Tanken är att likartad utbildningsstandard på sikt skall ge likartade befogenheter för yrkesutövning i olika europeiska länder.

Riksmötet 1987.

Vid mötet valdes enhälligt Bernt Nilsson till ny förbundsordförande. Per Söderberg hade avlagt sig omval. Anledningen till detta var att han sett det som omöjligt, av tidsskäl, att som rektor leda och utveckla IFO på ett effektivt sätt samtidigt med uppdraget som förbundsordförande. Erno Bengtsson valdes till vice ordförande. Per Söderberg överlämnade vid årsmötets avslutande

ordförandekedjan och klubban till Bernt Nilsson och *"lyckönskade förbundet till valet av en ordförande med omfattande kunskaper inom optometrin och ett stort och varmt intresse för yrkets utveckling"*.

VARMA LOVORD fick Per Söderberg för sina goda insatser som ordf. för SOR. Här behänger han sin efterträdare Bernt Nilsson med den vackra ordförandekedjan.



Per Söderberg överlämnar ordförandekedjan till Bernt Nilsson

1987 – 1988

Under året behandlade Svea Hovrätt ett kontaktlinsärende och fällde ett biträde i en optisk butik för *"hälsofarligt kvacksalveri"*. Bakgrunden var att vederbörande ansågs ha tillhandahållit kontaktlinser utan att behörig optiker funnits tillgänglig för kontroll. SOR bevakade ärendet med berörda organisationer och Socialstyrelsen. *"Man konstaterade att ett synnerligen gott samarbete råder mellan berörda intressenter, Sveriges Kontakt-linsförening, Sveriges Ögonläkarförening, Leverantörsföreningen för kontaktlinser och SOR"*.

Beträffande ögonläkarsamarbetet hade överenskommelse träffats om att leg optiker utför den slutgiltiga ordinationen av synhjälpmedel för postoperativa IOL patienter. Ett remissförfarande för detta hade tagits fram.

Utbildning

Grund- och legitimationsutbildningen till optiker hade under det senaste året förändrats till "påbyggnadsutbildning inom gymnasieskolan" vilket innebar ändrade intagningsregler till grundutbildningen med krav på minimum 2 års gymnasiestudier med slutförd kurs i svenska och engelska.

SOR hade tillsatt ett speciellt expertorgan, Utbildningskommittén, med representanter från SOR, Nya Elementars Gymnasium, Stefanskolan och Svenska Sällskapet för Optometri, med SOR som ordförande. Ett första område var samordningen av examinationer vid de två optikerskolorna. Man hade även arbetat med framtidsfrågor bl.a. införande av optikerutbildningen på högskolan.

Riksmötet 1988

Det konstaterades vid mötet 1988 att intresset för utbildningsverksamheten vid IFO, som varit i gång i 15 år, var ofantligt stort. Kursbevis från Optometrikursen hade då delats ut till ca 1/3 av optikerkåren. IFO hade expanderat och under året hade det varit en dubblering av såväl den Behörighetsgivande kontaktlinskursen som Arbetsmedicinkursen. Vid mötet var det en stor samstämmighet om att få optikerutbildningen överförd till högskolan.

"Utbildningen i dag är inte tillfredställande. Det måste ske en utveckling av yrket. Genom högskoleutbildning öppnas nya vägar för forskning inom området. Höjer man yrkets status genom en högre utbildning, så skapas samtidigt arbetsmöjligheter inom nya områden".

[Se bilaga 16](#)

1988 – 1989

Utbildning

SOR arrangerade i februari 1989 en tvådagarskonferens om optikeryrkets utveckling och framtid med ca 30 deltagare bl.a. optikerorganisationerna, optikerskolorna och speciellt inbjudna gäster. Det var första gången som yrke och bransch var samlade till en konferens om optikeryrkets framtid. Vid konferensen utsågs en arbetsgrupp med en representant från varje deltagande organisation.

Vid konferensen formulerades följande gemensamma uttalande:

”Undertecknade organisationer har deltagit i en tvådagarskonferens beträffande Optikeryrkets utveckling och framtid, arrangerad av Sveriges leg Optikers Riksförbund, i Sollentuna 3-4 februari 1989.

Vid konferensen diskuterades den förväntade utvecklingen av synvården och det ökade behovet av leg optikers tjänster.

För att optikerkåren även i framtiden skall kunna verka med största möjliga säkerhet inom området och erbjuda allmänheten en kvalificerad synvård fordras en högskoleutbildning inom området enligt internationellt mönster.

Vi stödjer därför SOR i sina ambitioner att få optikerutbildningen överförd till högskolan”.

[Se bilaga 17](#)

I en under 1989 presenterad utredning från Utbildningsdepartementet föreslogs att optikerutbildningen tillsammans med några andra utbildningar överförs till högskolan. SOR fick därmed ett starkt stöd för sitt fortsatta arbete med att få en högskoleutbildning till stånd.

Verksamheten vid IFO fortsatte att öka. Statsbidraget hade under året höjts från 95.000:- till 215.000:- Under 1988/89 genomfördes i samråd med Socialstyrelsen en extra Kontaktlinskurs, varvid 60 studerande utexaminerades. Motsvarande beslut hade även tagits för 1989/90. Även för Optometrikursen var intresset stort och samtliga nystarter var fulltecknade. De långa köerna till Arbetsmedicinkursen hade nu successivt minskat och tillgång och efterfrågan bedömdes som balanserad.

Bengt Palm lämnar Syninformation

I juli 1989 slutade leg optiker Bengt Palm som VD för Syninformation AB en post som han tillträdde i juli 1984.

Ordföranden för Syninformation Claes Bohnstedt skrev bl.a. följande:

”Bengt Palm har nedlagt ett otroligt fint arbete inte bara för Syninformation utan också för att höja branschens anseende ut mot myndigheter och allmänhet. Han har upptäckt nya områden där vi kan expandera. Med sitt förbindliga och diplomatiska sätt har han löst många tvisteärenden mellan konsument och optiker innan de hamnat hos Allmänna Reklamationsnämnden.

Verksamheten vid Syninformation beskrevs i AOO

Leg optiker Bengt Nordberg utsågs till ny VD för Syninformation efter avgående Bengt Palm. Bengt Nordberg var en välkänd profil i branschen med en mångårig tjänst som lärare i optikerutbildningen vid Stefanskolan i Borensberg.

Riksmötet 1990

Årets möte hölls i Tylösand. I sitt inledningsanförande pekade ordföranden Bent Nilsson på problematiken med utomstående kedjor som etablerat sig i yrke och bransch. Han underströk att det nu är viktigare än någonsin att optikerkåren konkurrerar med sin kompetens inom yrket. Från att tidigare i huvudsak ha varit glasögonspecialister måste optikerna i framtiden bli synvårdsspecialister. I framtiden kommer kvaliteten på den leg optikers arbete som synvårdare att vara av allra största betydelse.



SOR:s styrelse 1990

[Se bilaga 18](#)

1991 – 1992

Bengt Nordberg som anställts som verkställande tjänsteman och VD för Syninformation lämnade sin tjänst i juni 1991.

Organisationsutredning

SOR:s styrelse hade i samråd med SOR-F beslutat att genomföra en total utredning av branschstruktur och kansliorganisation. I avvaktan på utredningens resultat hade någon ny chefstjänsteman för Syninformation inte utsetts utan den löpande verksamheten sköttes av Syninformations mångåriga sekreterare Jeanette Lindström.

Internationellt

Den internationella verksamheten fick en allt större betydelse, bl.a. genom den kommande ansökan om svenskt medlemskap i EG (senare EU). I den europeiska optikersammanslutningen PEG hade nu den andra europeiska organisationen GOMAC anslutit sig. GOMAC bildades på den tiden då den inre marknaden bestod av endast sex länder. Inom PEG var nu arbetet i det närmaste klart för det Europeiska Diplomet i Optometri, men det skulle visa sig att det dröjde ytterligare några år innan de första kandidaterna kunde examineras.

Synergonomisk förening bildas

En intresseförening för optiker hade bildats under året, ”SVENSK FÖRENING FÖR FÖRETAGSOPTIKER”, Medlemmar är de optiker som utexaminerats från IFO:s och Arbetsmiljöinstitutets Kurs i arbetsmedicin. En interimstyrelse hade tillsatts med leg optikerna Peter Preisler, ordförande, Bo Amlert och Per Söderberg. Föreningen hade deltagit i Kartteknikernas kongress i Stockholm med ett program ”Synen och belysningsergonomi i arbetslivet” med ca 300 deltagande. Man deltog även i Arbetsmiljöinstitutets kongress Arbetsmiljödagar i början av oktober 1991.

Riksmötet 1991

Vid mötet 1991 avgick Bent Nilsson som förbundsordförande. Som hans efterträdare valdes enhälligt Erno Bengtsson. Paul Folkesson valdes till vice ordförande.

Man beslöt att den tillträdande styrelsen, i avsaknad av verkställande tjänsteman, skulle bli en arbetande styrelse där ledamöterna fick varsitt ansvarsområde.



SOR:s nyvalde ordförande Erno Bengtsson tillsammans med företrädaren Bernt Nilsson

Tanzania

För optikerverksamheten i Tanzania skulle projektets första del avslutas under nästkommande år och en utvärdering göras under hösten 1991.

UTBILDNINGSFRÅGAN OCH NY OPTIKERFÖRESKRIFT 1989 – 1995

Högskolearbetet

I slutet av 1980-talet återkom diskussionerna om en högskoleutbildning för optiker på allvar. På den tiden var utbildningsplanering i form av kursplaner, antalet utbildningsplatser och utbildningsanordnare hårt styrt av de statliga utbildningsmyndigheterna, med Regering och Riksdag som högsta beslutande organ. För att inrätta optikerutbildningen på högskolan måste ärendet först passera Utbildningsdepartementet vilket skedde i början av 1990 efter ett förslag av Skolöverstyrelsen som rekommenderade en överföring. Detta kompletterades av riksdagsmotioner och med ett intensivt arbete av SOR. En proposition lämnades till Riksdagen som fattade ett principbeslut om inrättandet av en optikerutbildning på högskolan 1991. Därefter fick Karolinska Institutet, KI och Universitet i Linköping i uppdrag av Utbildningsdepartementet att komma med förslag till utbildningsplan.

Regeringen beslöt senare att lägga en proposition med förslag om att KI skulle få utbildningen.

Riksdagen biföll förslaget 1993. KI fick sedan departementets uppdrag att komma med en utbildningsplan. Mitt under denna process kom ett riksdagsbeslut om en helt ny högskoleorganisation där universitet och högskolor skulle få frihet att själva besluta om utbildningar och bestämma utbildningarnas inriktning, allt inom ramen för en examinationsrätt. För SOR:s del kom denna nya inriktning att förändra inriktningen av högskolearbetet och den påverkan och insyn som förbundet tidigare haft i processen försvann.

UTBILDNING

Högskolefrågan i detalj

Under 1990 hade högskolefrågan avancerat. Socialstyrelsen som hade ett stort inflytande i frågan, hade i ett mycket starkt remissvar tillstyrkt att optikerutbildningen skulle överföras till högskolan vilket även Skolöverstyrelsen föreslagit. Utbildningsdepartementet presenterade senare en utredning som föreslog att optikerutbildningen tillsammans med några andra utbildningar skulle föras över till högskolan. SOR fick därmed ett starkt stöd för sitt arbete med att få en högskoleutbildning till stånd. Det skulle senare visa sig att allt skulle komma att handla om yrkespolitiska ställningstaganden när frågan sedan tog upp till behandling.

Under 1991 tog Riksdagen det formella beslutet att optikerutbildningen skulle inrättas inom högskolan, däremot var det ännu inte klart vilket universitet eller högskola som skulle få uppdraget.

[Se bilaga 19-1 och 19-2](#)

Internationell kommitté

Som ett stöd i det kommande högskolearbetet tillsatte SOR en internationell expertpanel bestående av professorerna Jan Bergmanson, USA, Antony Cullen, Canada, Bernard Gilmartin, UK, Geoffrey Woodward, UK och Dr Hans Bleshöy, Danmark.

Gruppen utökades senare med ett antal svenska optiker.

[Se bilaga 20](#)



*Jan Bergmanson, professor i optometri
och internationell rådgivare till SOR*

Som en konsekvens av riksdagsbeslutet gav Utbildningsdepartementet i oktober 1991 Karolinska Institutet, KI och Linköpings Universitet i uppdrag att yttra sig över förutsättningarna att anordna en optikerutbildning.

[Se bilaga 21](#)

KI tillsatte en utredning och inbjöd SOR att delta i detta arbete. Per Söderberg och Kurt Östlund utsågs av SOR som representanter. Det var bråttom då departementet ville ha svar inom ca månad. Karolinska Institutets arbetsgrupp arbetade mycket ingående och i positiv anda fram ett konstruktivt förslag till optikerutbildning. I november 1991 var KI klar med sitt yttrande som sändes in till utbildningsdepartementet.

[Se bilaga 22](#)

KI:s förslag låg sedan till grund för regeringens propositionen.

Även Universitet i Linköping utarbetade ett förslag som sändes in till Utbildningsdepartementet dock utan representation från SOR.

[Se bilaga 23](#)

AOO skrev i början av 1992 om förslagen: [Se bilaga 24](#)

Bägge förslagen föreslår en 3-årig högskoleutbildning omfattande 120 poäng med starka inslag av forskning. Detta arbete grundar sig på Riksdagens beslut att det är "angeläget att denna mycket diskuterade utbildningsfråga nu får sin lösning".

Riksdagsbeslut

I februari 1993 lämnade Regeringen sin högskoleproposition till Riksdagen där man bl. föreslog att optikerutbildningen skulle inrättas som en högskoleutbildning vid Karolinska Institutet, KI.

För SOR var detta en stor framgång. Förbundet hade efter många år nu äntligen fått framgång i sina strävanden.

SOR skrev bl.a. följande till sina medlemmar i februari 1993:

Äntligen har vi efter över 20 års diskussioner fått det definitiva erkännandet av att vår utbildning hör hemma inom högskolesektorn. Förslaget ligger helt i linje med de önskemål och krav som förbundet under senare år framfört.... Vår roll inom hälso- och sjukvården kommer naturligtvis att stärkas och genom ökade kunskaper för alla kan vi bidra till en ytterligare förbättrad synvård.

[Se bilaga 25](#)

Riksdagen beslutade sedan i början av juni 1993 att optikerutbildningen skulle inrättas som en 3-årig högskoleutbildning vid Karolinska Institutet i Stockholm. Beslutet togs efter en votering där ett motförslag om att utbildningen skulle inrättas vid Universitetet i Linköping hade framställts. Man var helt överens om behovet av en högskoleutbildning, det var endast diskussion om vem som skulle få uppdraget.

Ett över 20-årigt arbete inom SOR hade därmed förts till ett beslut.

[Se bilaga 26](#)

Socialstyrelsen var i sitt remissvar till Utbildningsdepartementet kritisk till Karolinska Institutets förslag till Utbildningsplan för optikerexamen 120 poäng och skrev bl.a. i sitt remissvar:

”Socialstyrelsen konstaterar att Karolinska Institutets förslag till utbildningsplaner behöver kompletteras. Socialstyrelsens föreskrifter avseende legitimerade optiker är under utarbetande. Detta arbete bör Karolinska Institutet ta del av inför fortsatt planering.

Socialstyrelsen föreslår därför att förslaget återremitteras till Karolinska Institutet som får i uppdrag att lägga fram ett nytt förslag. Förslaget bör vara tydligt avseende optiker roll i

folkhälsoarbetet, att utbildningen har hör akademisk standard och att utbildningen är harmoniserad med EU.

En sista fundering är varför Socialstyrelsen inte hörts i ett tidigt stadium av Karolinska Institutet avseende den nya optikerutbildningen. Planerna har uppenbarligen utarbetats utan optiker och tillsynsmyndighet”.

[Se bilaga 27](#)

Även SOR var kritisk i sitt remissvar och skrev bl.a.:

”SOR ser det som mycket allvarligt att det av Karolinska Institutet framtagna förslaget går emot yrkeskårens uppfattning om hur en modern utbildning skall anordnas och att man valt att inte lyssna på SOR-företrädarnas uppfattning.

Ett genomförande enl. nuvarande förslag och intentioner skulle innebära så många brister och försämringar på väsentliga punkter att optikeryrket i framtiden mer skulle få karaktären av ett medicinskt assistentyrke än ett fristående akademiskt yrke”.

[Se bilaga 28](#), [Se bilaga 29](#), [Se bilaga 30](#), [Se bilaga 31](#)

Ändrade förutsättningar

Efter riksdagsbeslutet skulle det visa sig att ett mycket stort planeringsarbete med många divergerande åsikter återstod innan utbildningen kunde ta emot sina första studenter.

Mitt under den pågående processen kom nämligen ett riksdagsbeslut om en helt ny högskoleorganisation där universitet och högskolor skulle få fullständig frihet att själva välja utbildningar och bestämma utbildningarnas inriktning allt inom ramen för en examinationsrätt. Utbildningsdepartementet hade inte lägre någon roll när det gällde arbetet med utbildningsplaner.

Därmed kunde Karolinska Institutet utan insyn utifrån arbeta fram utbildningsplan och starta utbildningen. KI hade nu tillsatt en kommitté för optikerutbildningen utan någon optikerrepresentation. I en underkommitté blev SOR i efterhand representerad genom leg optikerna Per Söderberg, Kurt Östlund och Bengt Qvist. KI sände i början av 1994 in sitt förslag till utbildningsplan till Utbildningsdepartementet. Kurt Östlund och Per Söderberg reserverade sig mot delar av detta förslag.

[Se bilaga 32](#)



Reservanterna Kurt Östlund och Per Söderberg

AOO skrev om detta sommaren 1994.

[Se bilaga 33](#)



Branschsamråd

Med anledning av den uppkomna situationen med små påverkans-möjligheter för den kommande utbildningen kallade SOR till ett branschsamråd i IFO:s lokaler i augusti 1994. Samtliga kallade organisationer kom och efter en noggrann genomgång och diskussion antogs i ett gemensamt uttalande vikten av en högklassig optikerutbildning av internationellt snitt.



Fr v.: Anders Nilsson, SOR, Lennart Kärrman, Domus-gruppen, Per Söderberg, SOR Utbildning, Kenneth Thorén, Synsam, Gert Andersson, LFK, Mats Thorell, SSO, Erno Bengtsson, Ordf. SOR, Manfred Brunnenkant, Ögat, Arne Elfström (skymd), Din Optiker, Birgitta Amér, SKLF, Anders Fejné, Synman, Hans Krey, SCOP, Åke Bergman, Optikerföretagen Sverige.

[Se bilaga 34](#)

Högskolan startar

I augusti/september 1994 startade så den första studentkullen sin optikerutbildning vid Karolinska Institutet, KI. Av 962 sökande hade 40 antagits. Det var ett stort antal speciellt inbjudna gäster som deltog vid invigningen däribland tre professorer i optometri, Jan Bergmanson, Texas USA, Bernard Gilmartin UK och Antony Cullen, Canada.

Från KI sida invigningstalade bl.a. KI:s rektor prof. Bengt Samuelsson, och från S:t Eriks Ögonsjukhus prof. Björn Tengroth, prof. Bo Philipsson och ögonläkaren doc. Per Söderberg. Vid detta tillfälle passade prof. Tengroth på att skingra dimmorna kring ordet optometri. *"Enligt honom har det funnits optiker i Sverige i hundratals år medan vi haft optometrister åtminstone de senaste decennierna"*. Det var första gången som optikerna från ögonläkarhåll plötsligt fick ett så tydligt ställningstagande för optometrin.

Ny optikerföreskrift

I slutet av 1980-talet tog Socialstyrelsen vid en av de regelbundna kontakterna med SOR upp frågan om en översyn av då gällande optikerföreskrift SOSFS 1981:11. Socialstyrelsen ansåg att den var omodern både till innehåll och språkbruk. Man kom dock överens om att avvakta be-slut om kommande högskoleutbildning som alla trodde vara nära förestående. Det skulle som bekant dröja ytterligare några år men när Riksdagen 1993 fattade sitt beslut om optikerutbildning på högskolan startade Socialstyrelsen sitt arbete. Detta arbete leddes av medicinalrådet Claes Tollin och chefs-juristen Jonas Thorén, Per Söderberg representerade SOR. Ett första förslag utarbetades och sändes till SOR och Sveriges Ögonläkarförening. För SOR:s vidkommande var förslaget helt acceptabelt. Däremot hade Ögonläkar-förening desto fler invändningar. Man var mycket kritisk till utvecklingen inom optikerkåren och tyckte att synskärpebestämning och refraktionering var optikerns enda roll inom legitimationens ram. Bl.a. skrev man till Socialstyrelsen i april 1994:

”Socialstyrelsen har varit den myndighet som skall se till att instruktioner följs. Vissa inom optikerbranschen har investerat sin vinst i apparater som kan användas för undersökningar som de ej haft rätt eller kompetens att utföra. Innehavet av apparater ger inte kompetens att utföra och tolka resultat. Kan en cykelhandlare diagnostisera hjärtsjukdom för att man har motionscyklar?”

[Se bilaga 35](#)

[Se bilaga 36](#)

Arbetet med den nya föreskriften pågick under hela 1994. I november skickade Socialstyrelsen ut ett förslag till föreskrift bl.a. till Sveriges Ögonläkarförening, Karolinska Institutet och SOR.

Ögonläkarföreningens svar var till sin innebörd i stort sett lika negativ som den tidigare skrivelsen.

Förvånande var att även Karolinska Institutet var så tveksam. Man hade fortfarande trots den påbörjade utbildningen uppfattningen att optikerns roll inte skulle förändras. Bl.a. skrev man:

”Högskoleutbildningen för optiker skall koncentreras på de viktiga och kvantitativa helt dominerande områdena, dvs. synundersökning med synskärpe-bestämning och refraktionering för att utprova glasögon och kontaktlinser. På dessa områden skall

den högskoleutbildade optikern ha högsta möjliga internationella kompetens. Vi kommer också att på allt sätt främja forskning och utveckling inom dessa områden.

Däremot kommer högskoleutbildningen för optiker ej att försöka ge den blivande optikern en föreställning om att man enbart genom att kunna utföra olika diagnostiska metoder kan diagnostisera glaukom eller andra ögonsjukdomar.

Inom den nuvarande högskoleutbildningen bör det således specificeras att följande metoder ingår: Synskärpebestämning, refraktionering, spaltlampemikroskopi av ögats yta, enklare synfältsdiagnostik och enklare färgsinnesundersökningar.”

Ögonläkarföreningen hade även ensidigt tagit fram ett dokument ”Gränsdragning mellan ögonläkare och optikers verksamhet” där man på ett nedlåtande sätt raljerade över optikernas verksamhet och yrkesambitioner.

[Se bilaga 37](#)

Socialstyrelsen inbjöd till en ”hearing” angående sitt förslag till ny optikerföreskrift. Mötet genomfördes den 17 januari 1995. Förutom SOR:s representanter Erno Bengtsson, Paul Folkesson och Per Söderberg var även några andra leg optiker närvarande bl.a. Mats Thorell och Jörgen Gustafsson. Kallade var även en stor mängd ögonläkare representerade olika sammanslutningar inom läkarkåren. Ögonläkarna inriktade sig på att kritisera de delar av förslaget där man såg möjligheter till ökade befogenheter för optikerna. Resultatet av mötet blev dock att ögonläkarna i stort sett inte fick igenom några av sina förslag utan att Socialstyrelsen gick på SOR:s linje

Ny föreskrift SOSFS1995:4(M)

Den nya optikerföreskriften fastställdes nu av Socialstyrelsen och trädde i kraft den 1 maj 1995. Därmed hade den gamla föreskriften med rötter i 1964 års optikerinstruktion tjänat ut. SOR ansåg att den tidigare föreskriften var en ”förbuds-föreskrift” där den primära funktionen hade varit att expediera recept. Förbud hade bl.a. funnits mot att utföra ögonbottenundersökningar, tonometri mm. Den nya föreskriften innehöll inga sådana förbud utan be-skrev på ett riktigt sätt den moderna optikerns funktion.

SOR konstaterade att instruktionen kom att öka optikerns verksamhets-område och pekade på efterutbildningsbehovet som kommer att uppstå.

[Se bilaga 39](#)

Nytt modulsystem för efterutbildning

Två viktiga beslut hade nu tagits som i högsta rad skulle påverka optiker-kåren, nämligen den nya föreskriften och utbildningen på högskolenivå. Mot bakgrund av det efterutbildningsbehov som förväntades gav SOR:s styrelse Per Söderberg i uppdrag att ta fram förslag till ett nytt efterutbildningsprogram. Programmet presenterades i mars 1995 och omfattade totalt 13 moduler.

Utgångspunkten var den nya optikerföreskriften som innebar ett utvidgat verksamhetsområde för optikerkåren. SOR skulle enligt förslaget instifta ett ”SOR Diplom” med målsättningen att som yrkesförbund kunna erbjuda sina medlemmar en kvalificerad efterutbildning i form av ett modulsystem med en klinisk sluttentamen i nivå med den nya optikerföreskriften.

Examination skulle även motsvara nivån för det europeiska diplommet i optometri som utarbetades av den europeiska samarbetsorganisationen European Council Optometry and Optics, ECOO.

Modulsystemet var tänkt att bestå av tretton enskilda moduler med varierande innehåll och längd. Modulerna skulle genomföras av IFO med hjälp av internationell optometrisk expertis för att garantera nivå och kvalitet. SOR såg att det fanns två klart urskiljbara grupper av optiker som skulle genomgå detta utbildningssystem. En grupp av optiker som hade Kursbevis från IFO:s Optometrikurs och/eller Socialstyrelsens Kontaktlinbehörighet och som därmed skulle kunna tillgodoräkna sig åtta av de tretton modulerna. Den andra urskiljbara gruppen utan efterutbildning vid IFO skulle starta med modul 1.

[Se bilaga 40-1](#), [Se bilaga 40-2](#)

Demoskopundersökningen.

För att få en uppfattning om intresset för det nya utbildningsprogrammet inom optikerkåren gav SOR uppdraget till Demoskop att genomföra en marknadsundersökning. Dessutom ville man också genom undersökningen få reda på hur optikerna såg på övrig verksamhet inom SOR. I undersökningen ställdes frågor om det företag man arbetar inom, om deltagande i efterutbildning, om behovet av ökad kompetens inom olika områden, om Socialstyrelsens nya optikerföreskrift och planerna på ett nytt modulsystem för efterutbildning. Vidare ställdes frågor om SOR som förbund. Under-sökningen genomfördes i form av telefonintervjuer med slumpvis utvalda SOR medlemmar. 335 svarade dvs. ca 25% av medlemsantalet. Intervjuerna genomfördes under mars – april 1995.

Demoskop skrev i sin sammanfattning bl.a.

”Undersökningen visar att optikerna bedömer sig själva vara i visst behov av ökade kunskaper inom vissa områden. Intresset är störst när det gäller syn- och samsynsstörningar hos barn och ungdomar där ungefär en fjärdedel bedömer att man har stort behov av ökade kunskaper”.

[Se bilaga 41](#), [Se bilaga 42](#)

Beslut

Med anledning av den positiva rapporten från demoskopundersökningen beslöts vid SOR:s Riksmöte i oktober 1995 att starta upp modulprogrammet. Man beslöt även att göra en omfattande information ute i distrikten både om innebörden av den nya föreskriften och modulerna. Vid några av dessa informationer medverkade även medicinalrådet Claes Tollin från Socialstyrelsen.

[Se bilaga 43](#)



Fr. v. Per Söderberg, Karl-Eric Lagerström, Claes Tollin och Ann-Sofi Karlsson.

Föredragande i Växjö

I hela denna process att ta fram besluten om en högskoleutbildning parallellt med en ny optikerinstruktion kunde SOR se positiva såväl som negativa krafter. Positiva var Socialstyrelsen med medicinalrådet Claes Tollin i spetsen, riksdagsledamoten Gullan Lindblad (m), Utbildningsdepartementet, Skolöverstyrelsen, KTH med professor Klaus Biderman samt inte minst Riksdagen som med sina två beslut gjorde att högskoleutbildningen kunde

starta. Negativa krafter fanns inom ögonläkarkåren som i det längsta försökte bromsa optikerföreskriften och inriktningen på högskoleutbildningen.

SOR:s ÖVRIGA VERKSAMHETER

1992 – 93

Interkommunal ersättning

Under 1992 hade problem uppstått i en del kommuner som vägrade att ge bidrag till elever som sökt optikerutbildningen i Stockholms- resp. Motala kommun. Bakgrunden var att man inte ville bevilja eleverna möjlighet att genomgå ytterligare en gymnasieutbildning över den allmänna. SOR uppvaktade utbildningsdepartementet med resultat att man anslog extra medel för att rätta till detta förhållande.

Tanzania

Under optikmässan i Älvsjö 1992 presenterade SOR projektet Optikerverksamheten i Tanzania som hade pågått i olika former under en 10-årsperiod. När det gällde det ekonomiska biståndet bidrog SIDA med 90% och SOR med 10% vilket senare för SOR:s del omvandlades så att bidraget kunde utgöra värdet av material och instrument/verktyg mm. En oberoende utvärdering av projektet hade genomförts av SIDA. Resultatet av utvärderingen var i sin helhet mycket positiv. Genom sitt engagemang hade svenska optiker möjliggjort att många tanzaniska optiker kunnat ut-examineras och en fungerande struktur byggas upp i landet. Under året hade SOR gått in i en ny avtalsperiod på två år. SIDA hade beviljat Tanzaniaprojektet ett anslag på 400.000:-

[Se bilaga 44](#)

Omorganisation

Organisationsformen för SOR diskuterades under 1992 tillsammans med SOR-F. Man kom till en gemensam slutsats att de bägge organisationerna skulle lösa upp sina gemensamma band. Konsekvensen blev att SOR från det nya verksamhetsåret 1 maj 1993 blev en helt självständig organisation med egen kanslifunktion. Det ”nya SOR” kom i den nya organisationsformen att omfatta: Institutet för Optometri IFO, Aktuell Optik och Optometri AOO, Syninformation och Optikeryrkets Ansvarsnämnd OYA. Som ekonomisk enhet för det nya förbundet ombildades Syninformation AB till SOR Service AB. Omorganisationen sammanföll helt med de uppgifter SOR hade enligt sina stadgar. SOR:s personal behölls och man nyanställde Åke Wikander som ekonomichef.

SOR-F flyttar

SOR-F flyttade in i nya kanslilokaler på Kungsholmen i Stockholm. De befintliga lokalerna i Marievikshuset reducerades till SOR:s nya behov. IFO:s lokaler minskades något vilket gjorde det möjligt för SOR:s kanslifunktion, Syninformation och AOO att få plats.

Riksmötet 1992

Vid mötet överlämnade ordföranden Erno Bengtsson SOR:s jubileumsmedalj till leg optiker Bengt Palm. Medaljen som instiftades i samband med SOR:s 50-årsjubileum 1985 var en belöning bl.a. för framgångsrikt arbete för optikerns och optometrins utveckling. Ordföranden menade att Bengt Palm var en synnerligen välförtjänt medaljör med sin bakgrund bl.a. som tidigare VD för Syninformation, ledamot av SOR:s styrelse, banbrytare för det nya arbetsmedicintänkandet, kursledare vid IFO mm.

Internationellt.

Under året hade det internationella arbetet varit mycket intensivt speciellt inom ECOO. Inom utbildningskommitté hade, under Per Söderbergs ordförandeskap, tagits fram en modell för ett alleuropeiskt diplom i optometri. Tanken var att genom en gemensam examinationsnivå skapa en europeisk standard som skulle öppna möjligheten för optiker inom den EU och ESS avtalets ram kunna praktisera i olika europeiska länder.

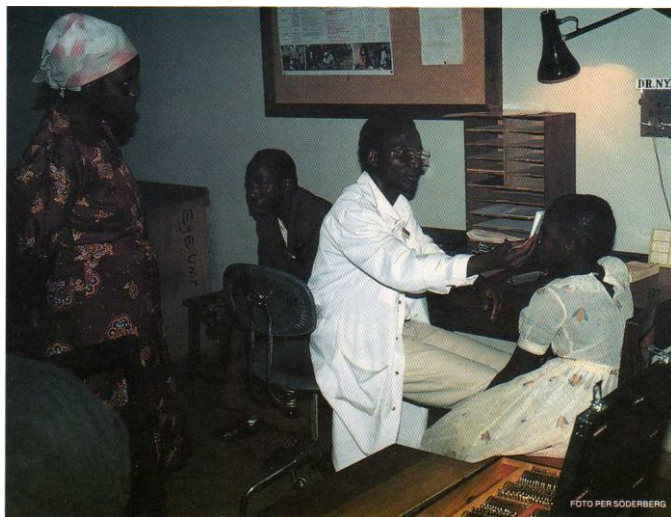


Under rubriken "Behöver vi ett europeiskt diplom" diskuterade dessa herrar. Fr. v. Urs Businger, Wolfgang Cagnolati, Kees Kortland, Feike Grit, Andrew Field, Per Söderberg, Fernando Hidalgo Santa Cruz.

Deltagare i symposiet om det europeiska diplomet Köpenhamn

Tanzania

Under 1992 hade optikerverksamheten kommit ett steg närmare oberoende av bistånd. Man sökte nya vägar för finansiering inom landet och var medveten om att SOR:s ekonomiska del i projektet skulle avslutas efter ytterligare en avtalsperiod omfattande två år.



Från optikerkliniken vid skolan

Riksmötet 1993

Vid mötet diskuterades ingående den kommande högskoleutbildningen och bristen på optikerrepresentation i den av KI tillsatta huvudkommittén. I samband med mötet hölls en omfattande kongress med två Optometridagar innehållande 7 huvudföredrag och 40 Workshops.

Bengt Burman, leg optiker från Skellefteå hade av förbundsstyrelsen utsetts till hedersledamot av SOR. Tyvärr hade han inte möjlighet att närvara vid mötet. Vid mötet avgick Per Söderberg från styrelsen och avtackades av förbundsordföranden Erno Bengtsson *"för sitt uppförande arbete i styrelsen under 17 år"*.

Under festmiddagen utdelade SOR sitt hederstecken till fd. rektorn för optikerskolan i Tanzania Dr J D Nyalusi, som i ett engagerat tacktal fram-förde sitt och skolans tack för SOR:s mångsidiga stöd och arbete.

Riksmötet 1994

Vid SOR:s möte i oktober 1994 informerade SOR:s ordförande Erno Bengtsson följande om utbildningsläget:

”Han konstaterade att verksamhetsåret varit mycket hektiskt och turbulent. Den nya högskoleutbildningen har skapat oro inom optikerleden och förbundsstyrelsen beklagar att utbildningen inte till alla delar blivit som SOR önskat. Yrkespolitiska motsättningar har här säkerligen spelat en roll....Styrelsen kastades in i en akademisk verklighet där helt andra spelregler gällde. Dessutom skedde en lagändring som medförde att varken regering eller riksdag kan påverka innehållet i kurserna på universitet och högskolor....Förbundsstyrelsen är dock övertygad om att elever och lärare tillsammans kommer att driva på förändringar och genom ett gott samarbete med Karolinska Institutet vill SOR bidra till att förändra utbildningen till det bästa”.

Vid mötet betonades även vikten av neutralitet och lojalitet mot bakgrund av den turbulens som rådde på marknaden med bl.a. en mängd kedjekonstellationer.

Erno Bengtsson framhöll bl.a:

”SOR är gentemot sin omgivning en helt neutral organisation. SOR företräder drygt 1400 legitimerade optiker, som är verkamma såväl som anställda som egna företagare. SOR:s lojalitet är inte riktad mot någon speciell riktning inom branschen”.

1995

Som framgår av ovan var 1995 ett mycket hektiskt år. Helt dominerande var arbetet med den nya optikerföreskriften som trädde i kraft den 1 maj detta år. SOR arbetade även med det nya modulprogrammet.

Riksmötet 1995

Ett omfattande program hade utarbetats för Optometridagarna. Vid själva årsmötet beslutades bl.a. om det nya modulprogrammet. Den nya föreskriften presenterades av medicinalrådet Claes Tollin och optikerns roll diskuterades i ett speciellt seminarium. Prof. Woodward från London höll ett uppmärksammat föredrag om Brittisk optometri och yrkesrollen. Ett exempel på denna roll fanns publicerad i Optician samma år.

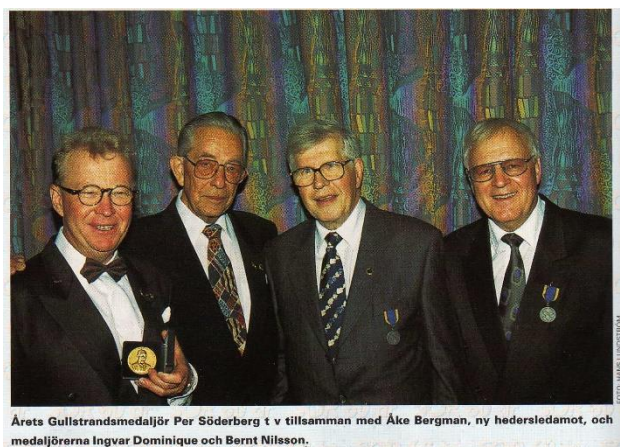


Erno Bengtsson öppnar Riksmötet

[Se bilaga 46](#)

Vid en speciell ceremoni tilldelades Per Söderberg förbundets högsta utmärkelse Gullstrandsmedaljen "för sitt mångåriga arbete när det gällt den optometriska utvecklingen". Detta var den tionde och tyvärr skulle det senare visa sig den sista medaljen som utdelades.

Se även Gullstrandsföreläsningen i kapitel 3 - Gullstrandsmedaljen.



*Per Söderberg till vänster med Gullstrandsmedaljen.
Åke Bergman utsågs till Hedersledamot i SOR, Ingvar Dominique
och Bernt Nilsson fick SOR:s Jubileumsmedalj*

1995 – 1996

Nya diskussioner om organisationsstruktur.

Efter några framgångsrika år med organisationsformen från 1984/1993 blev det åter dags för nya diskussioner. Bakgrunden var bl.a. företagens allt tydligare bindning till starka kedjeorganisationer samt den nya högskoleutbildningen och IFO:s förändrade roll. SOR inbjöd till ett första branschsammanträde den 24 november 1995. SOR framförde då ett förslag till abonnemang för företagandet med syfte att få ett förstärkt engagemang i Hälso- och Sjukvårdsfrågor med utgångspunkt i såväl yrke som företagande. SOR:s ordförande Erno Bengtsson uttalade: *”Såväl enskilda optiker i SOR som optiker med egna företag och optikerföretag i olika grupperingar och kedjor måste i huvudsak uppfatta förslaget positivt..”*.

Man beslöt att återkomma med mer formella förhandlingar i frågan vilket resulterade i att en arbetsgrupp tillsattes.

[Se bilaga 47](#)

Under våren 1996 blev det alltmer klart att åsikterna gick i sär om det framtida SOR och representationen av leg. optiker och optikerföretagen. Tyvärr ökade motsättningarna, troligtvis på grund av dålig personkemi, och fick till följd att SOR:s styrelse måste börja med en avveckling av sitt bolag SOR Service AB.

Per Söderberg skrev i ett brev till styrelsen för SOR och servicebolaget 3 maj 1996 bl.a.:

”Jag har svårt att acceptera den förlamning som tyckts ha drabbat alla inblandade. Enligt Erno Bengtsson är styrelsen splittrad i sin uppfattning om förhandlingsläget och han hade som ordförande ännu inte någon uppfattning. I mina dagliga kontakter med förbundsmedlemmar och andra finner jag en positiv tro på det arbete som SOR utfört och samtidigt är många förvånade över den totala bristen på information”.

[Se bilaga 48](#)

Det hela gick sedan mycket snabbt och den 11 juni 1995 beslutade SOR:s styrelse att sätta servicebolaget i konkurs. Detta fick även som konsekvens att

IFO:s verksamhet i all hast måste läggas ned och endast en av modulerna hann genomföras. Motsättningarna ökade ytterligare under sommaren och även inom SOR:s styrelse fanns två skilda alternativ. Genom helt låsta förhandlingspositioner hade SOR plötsligt hamnat i ett ytterst prekärt läge. Beslut togs då om att kalla till ett Extra Riksmöte.

Debattens vågor gick höga för och emot ett samgående med Optikerföretagen. Sten Lutteman och Anders Fejne får här med sina respektive inlägg i AOO representera de två skilda uppfattningarna.

[Se bilaga 49-1](#) och [Se bilaga 49-2](#)

Extra Riksmöte

Det extra mötet hölls den 18 augusti -96 på Scandic Crown i Stockholm. Två förslag till organisationsform presenterades. Det ena av vice ordföranden Paul Folkesson som redogjorde för ett förslag till ny branschorganisation med arbetsnamnet Optikerförbundet - SOR ett samgående mellan SOR och Optikerföretagen som då skulle säkerställa det nya förbundets ekonomi. Motförslaget presenterades av ordföranden Erno Bengtsson och gick i allt väsentligt ut på att behålla SOR som ett renodlat yrkesförbund utan inblandning av branschen. Detta förutsatte dock en kraftigt bantad budget. Efter en livlig debatt var de så klart att fatta beslut i form av en sluten votering. Utfallet av omröstningen blev att förslaget för ett renodlat yrkesförbund segrade med 74 röster mot 65. För att beslutet skulle kunna genomföras fordrades ett andra beslut vid kommande ordinarie Riksmöte.

[Se bilaga 50](#)

Splittring

Det var nu helt klart att även styrelsen var splittrad i frågan om SOR:s framtid. Kritik kom fram inom styrelsen mot hanteringen av vissa organisatoriska frågor samt ledaren i AOO efter det extra mötet.

[Se bilaga 51](#)

Ordinarie Riksmöte 1996

Mötet hölls den 9 november -96 på Radisson Royal Park Hotel i Stockholm. Huvudfrågan var naturligtvis den framtida organisationsmodellen. Två förslag hade utarbetats med utgångspunkt från det extra Riksmötet i augusti. Erno Bengtsson presenterade förslaget som innebar att man ville ha ett SOR som ett rent yrkesförbund med en ekonomi baserad på medlemsavgifter och eventuellt överskott från AOO. Förslaget byggde på att banta organisationen och skulle delvis bygga på ideellt arbete. Detta förslag stöddes av en minoritet inom

styrelsen. Paul Folkesson presenterade styrelsens majoritets-förslag med innebörden att slå ihop Optikerföretagen Sverige och SOR och skapa ett nytt förbund med innebörd att SOR skulle upphöra i sin tidigare form. Riksmötet beslutade att bifalla Paul Folkessons förslag om ett sam-gående med Optikerföretagen Sverige. Ett nytt extra Riksmöte skulle sammankallas i januari 1997 för att slutgiltigt fastställa detta beslut. Karl Simson, en genom åren mycket inflytelserik stockholmsoptiker, uttalade i samband med mötet: *"på det här mötet finns varken vinnare eller förlorare"*.

[Se bilaga 52](#)

Extra Riksmöte 1997

Mötet hölls på World Trade Center i Stockholm den 11 januari 1997. Där fastställdes beslutet från mötet i november -96 samt beslöt om upplösning (likvidation) av SOR. Upplösningen togs sedan upp för slutgiltigt beslut vid kommande ordinarie möte.

[Se bilaga 53](#)



Kvalitetsnormen i Synvården.

Socialstyrelsen införde den 1 januari 1997 föreskrifter om kvalitetssäkring i Hälso- och Sjukvården. Detta berörde även delar av optikerverksamheten där initiativ för ett nytt projekt, KVALITETSNORM I SYNVÅRDEN togs av de två organisationerna SOR och Optikerföretagen Sverige. Målsättningen var att: *"kvaliteten systematiskt och fortlöpande skall utvecklas och säkras"*. Richard Pettersson, ordförande för Optikerföretagen uttalade: *"För*

genomförandet av projektet har vi anlitat två experter, Stefan Pettersson, expert på pedagogik och kommunikation samt Per Söderberg med mångårig erfarenhet av efterutbildning av leg optiker”.

Avsikten var att anordna utbildningsseminarier på ett antal orter i landet och samla 10-15 deltagare pr gång. Under de första 5-6 åren genomfördes ett stort antal seminarier från Malmö i söder till Luleå i norr.

[Se bilaga 54](#)

Nordisk Optiker råd, NOR 50 år

Det nordiska optikersamarbetet firade 50 år 1997. NOR hade genom åren bl.a. framgångsrikt arbetat för en likartad yrkessituation och för optikerlegitimationens införande i de olika länderna. Även på utbildningssidan var man mycket aktiv och hade bl.a. startat kurser på Island, som vid denna tidpunkt var det enda nordiska land som saknade legitimation.

Med anledning av jubileet beslutades att ge ut en jubileumsskrift som skulle belysa både historia och nutid. För ändamålet hade det bildats en samnordisk redaktionskommitté med Per Söderberg som huvudredaktör.

[Se bilaga 55](#)

Jubileet firades i Stockholm den 12 april i samband med det årliga delegatmötet. Jubileumsmiddagen hölls i Stadshuskällaren i Stockholm.

[Se bilaga 56](#)



Nordiska delegater i Stockholms Stadshus

Ordinarie Riksmöte 1997

Förbundets ordförande Paul Folkesson inledde med:

"att hälsa samtliga närvarande välkomna till ett historiskt möte för att fatt de sista formella besluten att lägga ned det gamla förbundet. Detta som en konsekvens av tidigare beslut på möten i november 1996 och januari 1997".

Mötet beslutade sedan slutgiltig att genomföra de förändringar som föreslagit om en total omorganisation och att SOR:s samtliga tillgångar skulle överföras till den nya organisationen.

I sitt avslutningsanförande framförde ordföranden Paul Folkesson:

"ett stort tack till Åke Wikander, som under verksamhetsåret skött förbundets bokföring. Han tackade även Per Söderberg för hans arbete som medredaktör för Aktuell Optik och Optometri samt för det arbete han lagt ner på en minnesutgåva i samband med Nordisk Optikerråds 50-årsjubileum...Han tackade också

varmt Barbro Lundqvist och Ulf Järlebro för deras mångåriga insatser som revisorer.

Ordföranden tackade även samtliga närvarande för deltagande i det gamla SOR:s sista Riksmöte. Han betonade att det nu är viktigt att ta nya krafter inför nästa steg i utvecklingen och hälsade alla välkomna i den nya organisationen - Optikerförbundet SOR.

Med detta beslut slogs klubban för sista gången inom Sveriges leg Optikers Riksförbund SOR och punkt sattes för ett optikerförbund som framgångsrikt hade verkat i 62 år. Man kan spekulera i vad som var den verkliga orsaken till beslutet om nedläggning. En bidragande orsak var säkert bristande personkemi mellan företrädarna för yrke och bransch.

Förbundsordförande SOR 1935 – 1997

Albert Lundqvist

1935-1937

† 1985

Åke Bergman

1975-1980

† 2007

Gert Preisler

1938-1944

† 1974

Torsten Adolfsson

1980-1982

† 2011

Stig Henning

1945-1949

† 1979

Stig Stefanson

1982-1984

† 2000

Halvar Sjögren

1950-1952

† 1965

Per Söderberg

1984-1987

Klas Östlund

1952-1965

† 1988

Bernt Nilsson

1987-1991

† 2011

Svante Burman

1965-1972

† 1990

Erno Bengtsson

1991-1996

Ingvar Dominique

1972-1975

Paul Folkesson

1996-1997

Under hela SOR:s verksamhetstid har samtliga ledamöter av förbundsstyrelsen varit optiker/leg optiker.

UTMÄRKELSER

utdelade av SOR

Gullstrandsmedaljen för främjande av optikeryrkets utveckling

- Nr 1. Pettersson Gunnar
- Nr 2. Buve Magnus
- Nr 3. Burman Bengt
- Nr 4. Nordquist Bertil, postumt
- Nr 5. v Sandor Robert
- Nr 6. Östlund Kurt
- Nr 7. Jarde Evert
- Nr 8. Stefanson Stig
- Nr 9. Nilsson Klas
- Nr 10. Söderberg Per

Se vidare under kapitel 3 - Gullstrandsmedaljen

Hedersledamöter i SOR

*Bergman Åke
Bergmanson Jan
Bergvind Nils
Bredenberg Dan
Burman Bengt
Dominique Ingvar
Lange Oskar
Lundqvist Albert
Pettersson Gunnar
Sandh Henry
Simson Karl
Stefanson Stig
Östlund Klas*

Förbundsmedlemmar som erhållit SOR:s hedersmärke

Adolfsson Torsten

Ahlgren Eva

Ahlqvist Hugo

Amlert Bo

Andersson Jan-Börje

Bengtsson Erno

Bergman Åke

Bergvind Nils

Björnström Björn

Bredenberg Dan

Burman Bengt

Burman Svante

Buve Magnus

Cervin Carl-Göran

Dominique Ingvar

Edström Thord

Glückman Tommy

Hellstam Carl

Hennig Stig

Håkansson Henry

Jarde Evert

Jeraeus Magnus

Kåhre Tore

Lange Oskar

Lindskoog Hans

Lundqvist Barbro

Lundström Hans

Lutteman Sten

Mattisson Sören

Mellander Gunnar

Mellgren Kenth

Månsson Bengt

Nilsson Bernt

Nordquist Bertil

Palm Bengt

Pettersson Gunnar

Preisler Peter

Qvist Bengt

Ringdahl Sven

Sandh Henry

v Sandor Robert

Schiller Björn

Schramm Bertil

Schramm Ralph

Simson Karl

Spandel Rune

Stefanson Stig

Söderberg Per

Torgerstad Olof

Wennlund Bengt

Weywadt Kay

Österberg Henry

Östlund Klas

Östlund Kurt

Källor

- Aktuell Optik och Optometri – AOO medlemstidning för SOR
- SOR:s protokoll och skrivelser
- Samtal med optikerna Ingvar Dominique, Åke Bergman och Henry Sandh
- Eget material